

Estlands-nytt

Utgitt av Norsk-estisk forening

Ny president i Estland

Arnold Rüütel, æresformann i Estlands folkeunion (et slags bonde- eller landsbygdsparti) ble 21. september valgt til Estlands nye president. Han tok over etter Lennart Meri 8. oktober. Dermed er ringen sluttet. Rüütel var den siste estiske statslederen utpekt av kommunistpartiet. Etter at selvstendigheten ble gjenopprettet, tapte han to ganger presidentvalget for Lennart Meri, men kommer nå som 73-åring tilbake idet Meri går av. At Rüütel ble valgt, kan vi se som et utslag av misnøye med den politikken som er ført de ti første åra av selvstendighet. Det har oppstått store forskjeller mellom hovedstad og provins og mellom rike og fattige.

Arnold Rüütel kommer fra øya *Fortsetter på side 5*

Nato-medlemskap

Heile 10 austeuropeiske land ventar på eit ja frå Nato. Det er Albania, Bulgaria, Kroatia, Estland, Latvia, Litauen, Makedonia, Romania, Slovakia og Slovenia. Dei ventar utolmodige på Nato-toppmøtet i Praha om halvtanna år der det vil bli avgjort kva land som blir inviterte i organisasjonen og tidsplanen for dette.

Utanriksministrane frå desse ti landa var 2. juli samla i Tallinn. Etter den talen president Bush heldt i Warszawa, der han hevda at kvart land hadde rett til sjølv

å avgjera forsvarstilknytning og viste grønt lys for Nato-utviding, var ministrane fulle av von. dei gav ut eit feles kommuniké der dei slo fast at det avgjerande for Nato-utvidinga måtte vera tryggleik og stabilitet i Europa – ikkje kva geografisk

eller historisk bakgrunn dei einskilde landa hadde. Og utanriksminister **Toomas Hendrik Ilves** sa på pressekonferansen at dei ti landa går inn for å hjelpe kvarandre i førebuingane til medlemskap.

Fortsetter på side 38

Estlands-nytt

Allment tidsskrift for Estlands-interesserte

Utgiver: Norsk-estisk forening

Redaksjon:

Turid Farbregd, Granvägen 14 A 36, FI - 00270 Helsingfors

Tlf.: +358-9 477 1488. E-post: turid.farbregd@kolumbus.fi

Ivar Otto Iversen, Vevelstadåsen 20, 1405 Langhus. Tlf.: 64 86 27 30

Else-Jannike Kuum, Vækerø terr. 10 B, 0282 Oslo. Tlf.: 22 50 63 86

Redigering/layout av dette nr.

Redaksjonen avsluttet 10.10.2001. Stoff til neste nummer må være redaksjonen i hende senest 15. 1. 2002. Sendes til e-postadressen over.

Annonsepriser: 1/1 side kr 1 200,-. 1/2 side kr 600,-. 1/4 side kr 400,-.

Av innholdet

Estland i fokus.....	4	Minox-kameraet.....	14
Kyrkjeleg vennsaksarbeid		Finlandspojkarnas öde	15
Bømlo – Sangaste	6	Kommunistar i Riigikogu.....	17
Grand Prix i Estland? 25.5.2002!.....	8	Feministen Suzanne S. Lie.....	20
Estiske tap 1940-51	10	Microsoft på estisk – i alle fall litt	23
Tresprit med sitronsmak.....	11	Fra Norges musikkhøgskole	
17. mai i Tartu	12	til operaen i Tallinn	30

Fra redaksjonen

Siste nummer for i år har tatt form. Vi takker bidragsyterne og fortsetter med å demonstrere nordisk enhet og mangfold ved å ta imot stoff på forskjellige nordiske språk. Dette håper vi kan være med på å befeste Estlands nordiske posisjon i folks bevissthet.

Allerede er det på tide å se framover til en ny årgang av tidsskriftet. Men produksjonsomkostningene er tunge å bære for en så liten forening som vår, og portoprisene tar kjempebyks oppover. Samtidig er vi usikre på hvor stor leserkretsen egentlig er, for medlemstallet har gått ned. Hvis du setter pris på Estlands-nytt, er det all grunn til å la utgiveren og redaksjonen få høre det nå før det eventuelt er for seint. Det kan også være at du som leser har gode forslag til alternative informasjonsmåter. Men lenger enn til neste nummer er det vanskelig å tenke i øyeblikket. Vi åpner favnen og lar bidrag og meningsytringer strømme inn.

Bildet på forsiden: Estlands nye president Arnold Rüütel. (Foto:TF.)

14. juni 1941

Fra s. 40 rundt i landet og håndhilse på hver og én av de deporterte og feste hedersmerket Den brutte kornblomsten på brystet deres. Kornblomsten er Estlands nasjonalblomst og kornblått en av fargene i flagget, så merket er fullt av symbolikk.

Dette var første gang i historien at hvert enkelt deportasjonsoffer ble husket. Lennart Meri fikk ideen da han så regjeringens program for den offisielle markeringen av 14. juni. Det var etter Meris oppfatning i ekte sovjetstil med en høytidelig sammenkomst der noen holder tale, én leser dikt, alle klapper.

Presidenten gjør sitt for at ingen skal glemme Estlands historie. Han har talt sterkt for forslaget om å erklære kommunistpartiet ulovlig som en kriminell organisasjon. Ikke bare må en se på kommunistpartiet som en forbrytersk organisasjon, anklagen må også omfatte KGB og sovjetledelsen. Med dommene i Nürnberg var det bare den ene sida som ble dømt. Hvorfor er det aldri opprettet noen tilsvarende domstol til å se på det som skjedde på den andre sida.

President Meri fikk også en annen idé i vår og bad alle skoleelver om å gå til beste foreldrene og intervju dem om deportasjonene. Litteraturmuseet i Tartu fikk inn 1 500 berettelser. (2.8. JL)

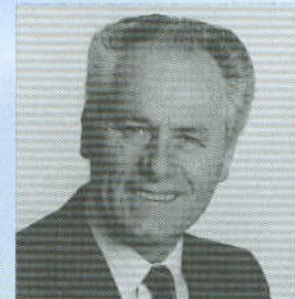
Fra lederen i Norsk-estisk forening

Kjære leser!

Jeg får starte med å si vel overstått sommer, os så håper jeg mange har gode sommerminner fra bl.a. Estland. Arbeidshøsten har begynt. Vi i styret har hatt flere møter allerede, samtidig som vi har vært medarrangør av "Estland i fokus". Med disse møtekveldene har vi ikke funnet plass til et vanlig medlemsmøte. Vi har på tidligere møter vært inne på i hvilken retning vår forening skal utvikle sitt engasjement. Selv med iherdig innsats fra styret så er vi svært bekymret for utviklingen. Medlemstallet går ned, vi har svak rekruttering spesielt fra de unge, medlemsmøtene har ikke noen stor oppslutning og det er relativt liten kontakt mellom medlemmene og styret. Vi har bedt om hjelp med ideer og aktiviteter, men det er liten eller ingen respons.

I dette medlemsbladet ligger det ved et "innlegg" hvor vi går noe nærmere inn på situasjonen. Det er et resultat av de diskusjoner styret har hatt om vår fremtid. Nå ber vi om at leserne blir med på denne diskusjonen. Vi i styret mener vi har kommet til et veiskille hvor vi må forlate de gamle spor og finne nye. Styret mener at vi ikke treffer blinken hos våre medlemmer med de manglene oppslutninger vi kan registrere. Det må vi ta konsekvensen av og sammen med dere finne en ny kurs. Så vær med, engasjer dere, gi oss de impulsene som skal til. Vi ønsker at diskusjonen går utover høsten og vinteren, vi kommer med et medlemsmøte i januar, og på årsmøtet i mars vil styret legge frem forslag til endringer. La ikke denne lederen gjøre deg deprimeret, men la den tenne en gnist som vi kan ta vare på i vårt videre arbeid

Beste hilsen Martin Killi.

Moteserie i Foreningen Norden

Estland i fokus

Norden i Fokus og Norsk-estisk forening inviterte i september-oktober til fire seminarer der det ble gitt en presentasjon av Estland - historie, land og folk, politikk, kultur m.m. Seminarene var åpne for alle interesserte. De ble holdt på Abbediengen hovedgård, Foreningen Nordens lokaler i Harbitzalléen 24.

Musikk: Åge Korneliussen

En interessant orientering om musikklivet i Estland, ledsaget av eksempler på gammel og ny estisk musikk, bl.a. Rudolf Tobias, som regnes som grunnleggeren av den profesjonelle estiske korbevegelse. Han ble assistert av den unge fløyten Heidi Mürk, som har gått et år på Seljord folkehøyskole.

Politikk og samfunn: Kai Lie

En bred gjennomgang av Estlands innenriks-, utenriks- og sikkerhetspolitikk.

Litteratur: Turid Farbrege

Eksempler på litteratur oversatt til norsk. Bokliste og en oversikt over estiske forfattere ble utdelt til deltagerne.

På bildene: Kai O. Lie, under fra v. Margit Kaseorg, Siiri Königsberg, Suzanne Lie, Turid Farbrege

Språk: Tor Tveite

Opprinnelsen til og utviklingen av det estiske språket.

Estlands historie: Elvira Liver

En gjennomgang med henvisninger til det som gikk for seg ellers i Norden, og informasjon om kjente nordmenn som var i kontakt med Estland.

Kvinner i Estland: Suzanne Lie

Kvinnenes stilling i Estland sammenlignet med Norden og de andre baltiske land.

Billedkunst: Margit Kaseorg

Lysbilde-eksempler på tidlig billedkunst fra Laikma - Wiiralt til mer moderne installasjoner.

Land og folk: Siiri Königsberg

Foredrag illustrert med lysbilder fra hele Estland.

Alle foredragsholderne kunne glede seg over et lydhørt publikum som også benyttet anledningen til å stille spørsmål.

Ny president i Estland

fra s.1

Saaremaa. Han er utdannet som agronom og tok en vitenskapelig doktorgrad i 1991. I perioden 1969-77 var han rektor ved landbrukshøgskolen i Tartu. Han var medlem av EKP (det estiske kommunistpartiet) 1971-89. Han snakker godt russisk og klarer seg også på tysk. Han har uttalt at det ikke blir noen omlegging av utenrikspolitikken. Innenriks venter alle at han vil være mer opptatt av landsbygda enn forgjengeren gav inntrykk av å være. Allerede har Rüütel signalisert at han ønsker forbud mot salg av fast eiendom til utlendinger i en tiårsperiode, dette av frykt for konsekvensene av et eventuelt estisk EU-medlemskap.

Presidentpalasset i Kadriorg-parken

Arnold Rüütel er gift med folkloristen Ingrid Rüütel, (f. Ruus 1935). Hun er internasjonalt kjent som folklorist og har skrevet flere bøker om estiske folkesanger og -danser.

Presidentvalget begynte 27. august da Riigikogu med sine 101 medlemmer stemte på Peeter Kreitzberg (senterpartiet) og Andres Tarand (de moderate) som fikk henholdsvis 40 og 38 stemmer. Dermed var det nødvendig med nye omganger neste dag. Kreitzberg fikk da i to omganger først 38 og så 33 stemmer, Peeter Tulviste (fedrelandsforbundet) fikk 36 og 33. Mye gammelt vennskap revnet. Verken regjeringskoalisjonen eller opposisjonen klarte å stå samlet.

Dermed gikk valget som i 1996 over til valgmanskollegiet. Det er en forsamling med 367 medlemmer. Hele Rigikogu

sitter med. De andre er representanter for fylker og kommuner. Disse samlet seg i Estonia-salen og stemte 21. september i tre omganger. Peeter Tulviste og Peeter Kreitzberg ble utslått. I siste omgang fikk Rüütel 186 stemmer, dvs. 2 flere enn nødvendig, mot 155 for Toomas Savi (reformpartiet).

Presidentvalg er i Estland en omstendelig sak. Teoretisk sett kan det til og med skje at de ikke får valgt president i det hele tatt. Dersom det ikke blir nødvendig fler-

tall for noen kandidat, kan valget bli sendt fram og tilbake mellom nasjonalforsamlingen (Riigikogu) og elektorforsamlingen i det uendelige. Estisk

lovgivning har heller ikke noen bestemmelse som sier hva en skal gjøre i tilfelle ingen blir valgt.

Første valg etter nyopprettet selvstendighet lot unntaksvis folket uttale seg. Folket gav Arnold Rüütel 41,8 % av stemmene i 1992 – klart mest, men ikke nok. Han måtte hatt minst 50 % for å bli direkte valgt. Riigikogu gikk inn for Lennart Meri, selv om folket barre hadde gitt ham 29,5 %.

Fire år seinere skulle Riigikogu avgjøre uten folket. Partiene greidde ikke å samle seg bak én kandidat, og valget gikk til elektorene som etter mye og med valgte Meri for en femårsperiode. I løpet av den tida ble folk så vant til at Meri innehadde embetet at det til og med var snakk om lovendring så han kunne sitte en tredje periode. (JL)

Kyrkjeleg vennskapsarbeid Bømlo – Sangaste

Av Halldis Bjørkum

Det er snart ti år sidan tanken om ein vennskapskyrkjelyd i Estland slo rot i Bømlo (Finnås prestegjeld). Etter at ein hadde vore i kontakt med Mellomkyrkjeleg Råd, vart det i oktober 1992 gjort vedtak i Fellesrådet at dette var noko ein skulle satsa på. Tidlegare rektor ved Olavskulen på Bømlo, Morten Eriksen, vart sekretær og skulle få det heile i gang på det praktiske planet. Dei respektive sokneråda peikte ut sine representantar til ei nemnd som skulle arbeida med saka. Det vart ei gruppe på åtte personar (seinare redusert til sju) som rett og slett kalla seg Estlandskomiteen.

Den første sonderande kontakten med den utpeikte kyrkja i Sangaste kom noko skeivt ut. Det viste seg at brevet som vart sendt før jul i '93 låg i ein av fleire postsekker som vart stolne. Heldigvis vart posten seinare funnen, opna – men intakt, i eit skogholt i utkanten av Tallinn. Brevet hamna i dei rette hender meir enn fire månader etter "ruta", og etter dette har alt gått så mykje betre.

I 1995 var tida mogen for eit første møte med Estland og Sangaste. 5/8 av komiteen tok turen til landet som var *terra incognita* for samtlege. I overgangen vinter/vår vart det ei heller hustru oppleving ytre sett, men i møte med vertskapet i Sangaste var det varmen som rådde. Det var ei inspirert og entusiastisk gruppe som returnerte til Bømlo.

Same året var det eit stort arrangement på Bømlo i høve 1000-årsjubileet for kristendommen si

innføring i Noreg. Då vart soknepresten i Sangaste, Ivo Pill, med kone invitert. Sidan erkebiskopen i Estland ikkje var til stades, representerte Ivo Pill og den estiske kyrkja. Han tok del i den økumeniske festgudstenesta under arrangementet og var også gjest ved kongemiddagen.

Seinare har det vore to kyrkjelydsturar frå Bømlo til Sangaste/Estland (1996 og 2000). Desse turane har det vore stor interesse for, og siste gongen vart det ikkje plass til alle som ville vera med.

I samband med desse reisene må spesielt nemnast Nele Mariste frå Tallinn som var med som tolk og god støtte for urøynde turleiarar (Estlandskomiteen). Nele var elev ved Olavskulen på Bømlo i førstninga på 90-talet og var difor "ein av oss".

Bømlo har og hatt vitjing av to små grupper frå Sangaste. Første gongen tre

personar som hadde ein meir formell tilknytning til kyrkja: Ülle Rebane

(organist), Valdo Lust (teologistudent/hjelpeprest) og Andres Prans (vaktmeister). Seinare kom to teologistudentar som fekk oppleva ymse kyrkjelege aktivitetar: konfirmantleir, ungdomsmøter, hausttakkegudsteneste m.m.

Arbeidet for studentane har vore eit tiltak litt på sida av engasjementet for sjølve Sangaste. Det var Ivo Pill som spurde om Estlandskomiteen kunne tenkja seg å gje økonomisk støtte til tre teologistudentar. Med hjelp frå Mellomkyrkjeleg Råd/Kirkens Nødhjelp har dette gått greitt. I dag arbeider ovannemnde Valdo Lust i Rõngu kyrkje, Ein annan, Enno Tanilas, er i Karula,

Bømlo og Sangaste – det er på mange måtar eit umake par. Vennskapsarbeidet må nødvendigvis bera preg av det. Bømlo kommune har om lag 10 500 innbyggjarar,

Nele Mariste, tolk og medhjelpar.

Fra v. soknepresten i Sangaste Ivo Pill med kona Riina og sognepresten i Finnås Gunnvald Bjotveit med kona Selma.

prestegjeldet (Finnås) har fire sokn med etter måten stor kyrkjeleg aktivitet. Sangaste har 1 650 innbyggjarar og 250 registrerte kyrkjemedlemmer. Då Estlandskomiteen starta opp, ønskte dei at arbeidet skulle resultera i meir enn ein pengestraum frå vest til aust. Ein hadde vona å få ei brei kontaktflate mellom fotfolket i Sangaste og dei på Bømlo. Dette har vore vanskeleg. Og det er vel det som har vore skuffande, at ein ikkje har "fått tak på" den jamne kyrkjegiengar i Sangaste. Det er rett og slett ikkje lett å få auga på dei. Det er kome til ei slags 7-årskrise og spørsmålet er: Kva no? Den kontakten som likevel er der, har gjeve mykje til begge parter. Band er knytte og ønsket er at dei skal vara. Dersom det er andre kyrkjelydar der ute som driv vennskapsarbeid i Estland, kunne det vore interessant å utveksla røynsler og idear. Eventuell kontakt kan ein ta på adressa nedanfor.

Estlandskomiteen
v/ Håkon Staveland, 5430 Bremnes,
e-post: haakonstaveland@hotmail.com

Grand Prix i Estland? 25.5.2002!

Estland har kvart år gjort det skarpt i Grand Prix. At låten derifrå gjekk til topps i København i år, skapte store problem for eit lite, fattig land der fjernsynet omtrent ikkje eig nåla i veggen. Dei fekk ein liten frist til å avgjera om dei ville ta det rådyre arrangementet. Og dei tok det. Elles ville det blitt regjeringskrise. President Lennart Meri tok sjølv initiativet til å samla pengar til støtte for estisk arrangement.

Dei to songarane, **Tanel Padar** (20) og **Dave Benton** (50), har songe saman i eit par år. Tanel har eige band, Tanel Padar & Speed free. Dei spelar rock og blues, Tanel skriv låtane sjølv.

Regjeringa løyvde straks pengepremiar til songarane, låtskrivaren (**Ivar Must**), tekstforfattaren (**Marian Kärmas**), bandet og prosjektleiaren. Og enno hadde regjeringa råd til å lova fjernsynet eit lån på 37 millionar (dei hadde bedt om 77). Samtidig vart det kravd samanslåing av radio- og fjernsynsselskapa og rasjonalisering av drifta.

Ein parallell til nynorsk

Historisk sett skulle i det heile estisk språk vera ein parallell til nynorsk. Det er det nasjonale, folkelege språket som overlevde i hundrevis av år som talemål og vart reist til fullverdig skriftspråk på 1800-talet.

I og med at estisk no med støtte i lov-givinga er blitt offisielt språk i Estland, kan me sjå på dei mindre einingane. Då oppdagar me fort den språklege delinga i sørestisk og nordestisk. Nordestisk sigrasom riksspråk, men mange forfattarar klinar til med sørestisk i replikkane. Og i Søraust-Estland har dei hatt krefter til å

I alle fall har fjernsynet gått trøstig i gang med førebuingane til neste år. Mellom anna driv dei og tek opp materiale til dei 24 klippa som skal fylla den vesle stunda mellom konkurranseinnsloga. Me kjem til å møta *eventyret*. Heile saga om det nye sjølvstendet er eventyrleg, så det høyrer bra ut. I eitt av dei klippa som hittil er laga, står den pur unge dirigenten **Karmel Eikner** i kremfarga kjole og svingar taktstokken så englehåret hennar flagrar. Ho dirigerer det svartkledde Akademisk mannskor i ein fullstappa Estonia konsertsal. Og me skal få 23 eventyr til.

Det mest interessante for nordmenn er nordmenn. Derfor gjer norske aviser alt dei kan for i alle saker å visa lesarane samanhengen med Noreg. Sannleg lykkast det denne gongen også. Endå om Noreg skåra null poeng i sjølve tevlinga, så hadde me del i sigeren likevel. For Dave Benton hadde songe på danskeferja før han flytta til Estland for sju år sidan. Mange av oss kan ha sett han *live*. Tenk det!

utarbeida ein eigen skriftnormal (jfr. Estlands-nytt nr. 3, 2000, side 38). Forfattaren **Kauksi-Ülle** er den mest kjende talsmannen for den skriftforma. Tilhengarane har elles mellom anna gitt ut ein abc og andre lærebøker for skulen. Sommaren 2000 kom dei i gang med månadsavisa *Uma leht*.

Arne Horge hadde 10.2.2001 ein artikkel i Klassekampen med overskrifta "Sørestisk vågar seg ut att". Det er ei interessant og oversiktleg framstilling av bakgrunnen og dei noverande tilhøva. (olm)

Sykkelparkering

Tallinn prøver etter beste evne å få folk til å nytta sykkel. Ved Jaani kirik (Johanneskyrkja) og i Tammsaareparken vart det 25. mai opna to parkeringsplassar for sykklar som er opne frå klokka 9 til 20. Avisa Postimees trykte 19. juni ein liten rapport der det gjekk fram at på 24 dagar hadde berre 127 sykklar vore innom. Parkeringsavgifta er EEK 6 per time og i gjennomsnitt stod sykklane der i 40 minutt. Tallinn by betaler vaktelskapet Estonian Security EEK 35 000 i månaden for å ha tilsyn med dei to parkeringsplassane. Vaktelskapet får dessutan alle avgiftene dei tek imot frå sykklistarane.

Det er ein vakker tanke at ein skal kunna setja sykkelens trygt frå seg midt i byen, men problemet er korleis ein skal koma dit på sykkel. Ein tilsvarande sykkel-parkeringsplass ved torget i Nõmme har gjennomsnittleg 27 kundar per dag. I den grøne forstaden ligg tilhøva til rette for sykkelbruk. (TF)

Passet blir elektronisk

Fra nyttår av blir det i Estland tatt i bruk elektronisk identifikasjonskort som innenlands erstatter passet. Det vil koste EEK 150 å få det utstedt, men alle skal ha det, og mindreårige og pensjonister skal bare avkreves halv pris. For utenlandsreiser trenger esteren foreløpig et reisedokument i tillegg til kortet.

Tidspunktet for utskifting kan være bra valgt ettersom gyldighetstida på ti år for de gamle passene er i ferd med å løpe ut, slik at det i alle fall er nødvendig med en utskifting. Kommunalminister Tarmo Loodus stiller i utsikt at ID-kortet etter hvert skal erstatte de fleste andre kortene folk går omkring med, inklusive førerkort og bankkort. (JL)

Norsk støtte for estisk Nato-medlemskap

På landsmøtet i Trondheim 11.–13. mai vedtok Venstre å støtte baltisk medlemskap i Nato. Med dette vedtaket ønsker Venstre å fremja fred og stabilitet kring Austersjøen.

Venstre var då det første norske partiet som gjorde eit slikt vedtak og tok dette inn som eit punkt på stortingsprogrammet for 2001–2005.

Det er til slutt dei 19 nasjonale parlamenta i Nato som avgjer kven som skal bli dei nye medlemane, men Venstre-vedtaket er med på å skapa ein sterkare norsk opinion for baltisk medlemskap. (olm)

Etnofuturisme

Termen etnofuturisme skal være oppfunnet av den unge lyrikeren **Karl-Martin Sinijärv** 1989. Som idé går den ut på å forene kulturens to ytterkanter: det etniske som er knyttet til tradisjonen, og det framtidige. På den måten vil etnofuturistene knytte sammen det som er helt deres egen kulturarv med det som er nytt og universelt.

Etnofuturistene samles hvert fjerde år til konferanse, Denne gang under navnet *Etnofutu 4*, som ble arrangert i Tartu 25.–27. juli. Det var påmeldt over hundre deltakere fra Estland, Finland, Ungarn, Latvia, England og Kanada, og fra de finsk-ugriske stammene i Russland.

Det sentrale temaet var sjamanisme som ble gransket i forhold til religion, lyrikk, musikk og semiotikk.

Utenfor Estland har etnofuturismen særlig blomstret i Udmurtia der det f.eks. er skrevet flere hovedfagsoppgaver over temaet. Etnofuturistiske kunstretninger har dukket opp også blant ikke-ugriske minoriteter i Russland. (JV)

Estiske tap 1940-51

Per 1. januar 1939 talte Estlands befolkning 1 134 000 mennesker. Ved inngangen til 1945 var innbyggertallet nede i 865 200.

- I begynnelsen av sovjetperioden (1940–41) ble det arrestert 8 000 personer. Av disse omkom 98 %.
- I 1940–41 ble 2 000 sendt på tvangsarbeid til Sovjet, av disse omkom 1 000 (50 %).
- I juni 1941 ble 10 200 personer deportert, av disse omkom over 6 000 (59 %).
- I 1941 ble 26 275 personer evakuert til Sovjet, av disse omkom 5 250 (20 %).
- Under den tyske okkupasjonen 1941–44 ble det drept 6 600 personer, blant disse var det 2000 jøder.
- I perioden 1941–44 flyktet 3 350 til Finland. Av disse falt 200 i den finske hæren, 1 200 flyktet til Vesten, 1 950 vendte tilbake til Estland og av disse igjen falt 150. Av dem som hadde kjempet i den finske armeen havnet 1 140 i sovjetiske fangeleirer, og av disse omkom 230 (20 %).
- 21 400 estlandstyskere ble "kalt hjem" til Tyskland.
- Over 7 500 estlandssvensker ble evakuert til Sverige.
- 68 000 estere flyktet til Vesten, av disse omkom 6 800 (10 %) underveis.
- 5 000 estere havnet i tyske fangeleirer og arbeidsleirer, av disse døde 1 000, mens 1 000 – 2 000 flyktet til Vesten.
- 64 000 estere tjenestegjorde i Tysklands armé. 14 000 (24 %) av disse falt, 8 000 vendte direkte tilbake til Estland, 31 360 havnet i sovjetiske fangeleirer, 11 000 flyktet til Vesten.

Av dem som havnet i sovjetiske fangeleirer døde 6 270 (20 %).

- I første del av sovjetperioden ble 2 000 mennesker myrdet. Rødearmeen drepte 150 i 1944. Etter krigen ble 300 sovjetaktivister drept i utrensninger.
- 30 000 mennesker ble deportert i 1949, av disse omkom 3 000 (10 %).
- 8 000 skogsbrødre kom på straff, av disse døde 4 000 (50 %).
- Av politiske årsaker ble 28 650 mennesker arrestert i perioden 1944–51. Av disse omkom 6 000 (20 %).
- 34 700 estere gjorde tjeneste i rødearmeen. Av disse omkom 21 470 (62 %), men bare 1 000 – 2 000 av disse falt ved fronten.

Tallene ovenfor viser at mer enn hundre tusen mennesker flyktet til Vesten eller ble evakuert til Tyskland og Sverige. Men Estland mistet nesten like mange i døde, og de fleste av disse omkom under de ekstreme forholdene i fangeleirer og på deportasjonssteder i Sibir og i de indre delene av Russland.

Mest trøstesløs er beretningen om de ca. 8 000 som først ble arrestert. Bare 2 % slapp fra det med livet. Relativt sett flest overlevende var det etter massedeportasjonen 1949, men også av disse mistet 10 % livet.

Mindre enn halvparten av de som ble mobilisert til sovjetarmeen vendte tilbake. Interessant er det at av alle de omkomne, var det bare en liten del som falt ved fronten. De fleste omkom i fangeleirliknende forhold etter at de estiske militærenhetene ble oppfattet som illojale og omgjort til arbeidsbataljoner.

Fra fangeleirene og forvisningsstedene vendte det etter hvert tilbake 84 300 mennesker til Estland, de fleste i 1950-åra etter Stalins død.

En kan anta at minst halvparten av familiene i Estland kom i berøring med stalinperiodens terror. Minst ett familiedlem ble innfanget av terrorapparatet. Og i stor utstrekning ble estiske familier deportert i sin helhet til de nordlige og østlige delene av Sovjet.

Et betydelig antall "russiske estere" flyttet til Estland etter krigen. Tallet blir av noen anslått til ca. 10 000. Andre mener at det var nærmere 80 000. Forfedrene deres hadde engang kommet fra Estland, men russifiseringen hadde gått for seg gjennom generasjoner. En del av dem hadde fortsatt estiske navn selv om estiskkunnskapene ellers kunne være minimale eller til og med null. Disse personene fikk ofte svært framtreddende posisjoner i Sovjet-Estland. De var for en stor del dirigert til Estland for å overta viktige stillinger. Blant disse finner vi f.eks. Karl Vaino, født i Tomsk 1923. Han var førstesekretær i det sovjetiske kommunistpartiet 1978–88.

Blant de "russiske esterne" var det også tusenvis av vanlige mennesker, og de ser ut til å være relativt godt integrert i det estiske samfunnet. De kom fra områdene rundt Pihkov og Leningrad og fra de mange estiske landsbyene rundt omkring i Sibir.

Når vi her har regnet opp estiske befolkningstap, må vi også ta med landavståelsen 1945 da byen Petseri i sørøst med området rundt ble skilt fra Estland og lagt til den russiske sovjetrepublikken. Det bodde 56 200 mennesker her, for en stor del russere. Særlig har mange av de "avståtte" esterne siden flyttet over grensa til Estland. (8.8.2001 JL)

Tresprit med sitronsmak

I skyggen av norsk stortingsvalg og terrorisme i USA ble Estlands tragedie fortrengt fra nyhetene. I løpet av uke 37 døde 54 personer etter å ha drukket metanol (tresprit). De fleste tilfellene ble rapportert fra Pärnu med omland. Etter ei uke var 76 personer fortsatt til behandling på sjukehus, for en stor del i Tallinn og Tartu ettersom sjukehuset i Pärnu ikke har dialyseutstyr. Av de 52 som var utskrevet, har mange fått varige skader. I løpet av uka var 18 barn blitt foreldreløse.

Politiet satte i gang en storstilt aksjon for å finne den giftige spriten og forhandlingene som hadde solgt varen. En av spritselgerne hadde av vanvare forgiftet sin egen kone da hun fikk prøve drikken som ifølge flere pasienter var usedvanlig velsmakende. I forbindelse med saka er foreløpig 10 personer arrestert for ulovlig sprithandel.

Mange skylder på regjeringas avgiftspolitik som gjør kvalitetsbrennevin så dyrt at "vanlige folk" ikke har råd til å kjøpe det. Det er en kjent sak at 25–35 % av den alkoholen som blir omsatt, er ulovlig produsert eller innført, og derved unndratt skatt. Størst lekkasje er det på grensa mellom Estland og Latvia. Statsminister Mart Laar uttalte i fjernsynet at det kunne ikke være regjeringas oppgave å drikke folk fulle.

En finsk radioreporter konstaterte lakonisk at denne uka drikker nok esterne litt mindre. Sannsynligvis drikker de finske vodkaturistene også mindre av de billige varene fra Estland. Blant annet kom politiet over en del flasker som så ut som ekte Finlandia-vodka. De beslagla dessuten et lager av etiketter til å sette på falske vodkaflasker. Også andre populære utenlandske merker er forfalsket og solgt i vanlige brennevinsbutikker. (15.9.2001 tf)

17. mai i Tartu

Tartu er Estlands utdanningsentrum og nest største by, men noe stort norsk miljø finnes det ikke her. De nordmenn som oppholder seg fast i byen kan telles på en hånd. Likevel var mange av byens fjerdeklassinger med og feiret Norges nasjonaldag den 17. mai, en dato som en gjennomsnittlig ester knapt vil forbinde med noe spesielt. Bak arrangementet stod som vanlig *Norsklaget i Tartu*.

Jeg var til stede på arrangementet og ble imponert over tiltaket. Selv om jeg var en av de to eneste nordmennene som var oppmøtt. Den andre var *Helge Reisegg*, lektor i norsk ved universitetet i Tartu, som holdt talen for dagen. Litt kortere enn en slik tale vanligvis er i Norge kanskje, men det er bare rimelig når målgruppen er fjerdeklassinger og talen må tolkes. Men syttendemaitale var det likevel, den inneholdt det viktigste en nordmann trenger å høre for å komme i den rette stemningen. Og nok et kull av Tartus fjerdeklassinger vet litt mer om Norge enn de gjorde før.

Hva er bakgrunnen for et slikt tiltak? Jeg tok en prat med *Gennadi Jagomägi*, primus motor for arrangementet. Han er formann for *Norsklaget i Tartu*, en posisjon han har holdt i fire år. Som medlem var han med helt fra begynnelsen, da laget ble dannet for omkring ti år siden i et nylig selvstendig Estland.

Av Øyvind Rangøy

– Hvor stort er dette norsklaget?

– Det er vanskelig å si det nøyaktig, men det må være et sted mellom tjue og tretti stabile medlemmer. Det er en fast kjerne, selv om det nok også er litt bevegelse – noen kommer og noen går. I begynnelsen – da foreningen startet opp – var interessen stor, fordi det praktisk talt ikke fantes andre foreninger i Tartu. Etterhvert har det kommet til flere foreninger og lag, og de som trodde at de enkelt skulle komme seg til Norge gjennom foreningen har også skallet av. Likevel er det ennå med slike som har vært der helt fra starten av.

– Er norsklaget i Tartu underlagt noen nasjonal forening eller er den selvstendig?

– Laget er selvstendig, men jeg kan ikke si sikkert hvor ideen kom fra. Aktuelle navn i den sammenhengen kan være **Turid Farbrege** og **Britt Løvset** fra norsk side, noen var det nok i Tartu også som tok

initiativ, kanskje **Epp Lauk**. Jeg husker ikke dette så godt.

– Kan du fortelle litt om lagets aktiviteter og arrangementer?

– Det er vel som med de fleste lignende foreninger og lag. Vi kommer sammen, det blir gjerne holdt et foredrag om et eller annet tema forbundet med Norge. De første årene ble laget ledet av **Oddvar Støme**, den første norskelektoren ved universitetet i Tartu. Sammen med studentene sine begynte han å gi ut et lite informasjonsblad, og det har vi fortsatt med. Dette er vi litt stolte av, for etter det jeg vet, gir ikke andre lag og foreninger her i Tartu ut noe tilsvarende. I tillegg hender det også at vi som ideell organisasjon engasjerer oss i aktiviteter som ikke er Norges-spesifikke, som for eksempel svømmekurs. (!)

Det viktigste arrangementet for oss er vel kanskje likevel 17. mai som vi markerer hvert år. I den anledning har allerede en tradisjonell feiring tatt form med bestemte aktiviteter. For tredje år på rad

arrangerte vi i nå stafettløp for alle fjerdeklassinger i byen. Barn har jo alltid lyst til å konkurrere, enten det er premier eller ikke, og på denne måten kan en skape et lystbetont arrangement for barna og spre litt informasjon med det samme. Dette har ruppet å bli en tradisjon som skolestyret i Tartu støtter.

Senere på dagen fortsetter vi på universitetet i lokalene til skandinavisk avdeling, med et foredrag over ett eller annet norsk tema. Tidligere har det for eksempel vært tema som litteratur og filologi, i år var temaet norsk arkitekturhistorie. Feiringen blir avsluttet med festlig samvær, kaffe og kake.

– Har dere vært mange om arrangementet?

– Når dagen kommer er det alltid mange nok som vil hjelpe til, så i den forstand har jeg hatt god hjelp. Likevel er det alltid vanskelig med forberedelsene, der bærer nok ofte formannen mest av ansvaret.

– Var skolene positive til tiltaket fra begynnelsen av?

– Vanskelig å si – første gang var det i alle fall størst oppslutning, med hele 18 lag. Det har nok vært et informasjonsproblem. Skoleadministrasjonen i byen har måttet gi beskjed videre til skolene, men det har tydeligvis ikke nådd fram til alle. Vinnerlaget i år kom fra en skole som ikke hadde fått beskjed, men der lærerne tilfeldigvis hadde hørt om arrangementet og selv ringte og meldte sin interesse.

– Blir arrangementet brukt til å spre kunnskap om Norge?

– Absolutt, alle deltakerne får utdelt infomateriale om Norge. I denne sammenhengen er det viktig å nevne sponsorene. Arrangementet ville nok vært umulig å gjennomføre uten støtte fra dem, for eksempel bruk av lydanlegg, premier og så

videre. Viktig støtte har vi fått fra Nordisk ministerråds informasjonskontor i Tartu, fra Britt Løvseth, Statoil, Tartu Postimees (avis, red.), den norske ambassaden og skolestyret i Tartu.

– Og premiene var?

– Førstepremien var ryggsekker fra Statoil, laget på andreplass fikk estisk-norsk/norsk-estiske ordbøker, mens tredjepremien var noe enklere, i form av godteri og halstørklær fra Tartu Postimees.

– Hvor mye tror du fjerdeklassingene nå vet om Norge og nasjonaldagen?

– Sikkert en hel del. Jeg kjenner selv foreldre til deltakere, og de sier at kunnskapen i alle fall har nådd hjem til dem. De har studert informasjonsmaterialet sammen i familien.

– Har det tidligere vært nordmenn også med på feiringen?

– Ikke så mange. Norsklaget i Tartu har egentlig fra begynnelsen av slitt med at vi mangler kontakt med nordmenn. Slik kontakt er stadig et ønske fra vår side. Her i Tartu er det uansett få norske, det kan være snakk om omkring fem personer. Det kunne godt vært flere.

– Har du selv vært i Norge?

– Bare én gang. I fjor var jeg med på en tur for handikappede, også støttet av Nordisk ministerråds informasjonskontor, og der var det plass for noen medlemmer fra norsklaget. Bussturen gikk om Göteborg til Oslo.

– Men syttendemaifeiring i Norge har du selvfølgelig ikke opplevd ... Hvordan forestiller du deg den?

– Jeg ser det for meg omtrent som en av folkefestene vi har her, kanskje slik som sangfestene. Og ikke som selvstendighetsdagen vår, som ikke blir feiret noe særlig, med unntak av noen militærparader eller lignende.

Minox-kameraet

Store norske leksikon kjenner underlig Snok verken **Walter Zapp** eller oppfinnelsen hans: Minox-kameraet.

Zapp er ingeniør og oppfinner, født i Riga 1905. Siden bodde han i Tallinn 1921–36, og deretter i Riga og i Sveits. Han begynte å studere fotografi i 1922 og konstruerte etter hvert flere fotografiske apparater, blant annet minifotografiapparatet Minox med ytre mål 15 x 27 x 75 mm og negativstørrelse 6,5 x 9 mm. Dette tekniske

vidunderet kom i produksjon i Riga 1937. Det var opprinnelig tenkt som "damekamera", etter hvert skulle

det bli kjent som spionkamera.

Da president Lennart Meri i mai i år besøkte Sveits, fikk Walter Zapp overrakt Maarjamaa-korset, fjerde klasse som takk for at han hadde satt Estland på verdenskartet.

Zapp takket på utmerket estisk og fortalte at han ble nødt til å flykte da de baltiske land var okkupert. Han hadde nemlig hørt at han ville bli overført til Moskva for å utvikle optiske apparater for det sovjetiske militærvesenet. (JL)

Statsborgarskap

Det er ofte snakk om dei som ikkje har fått estisk statsborgarskap. Her skal vi seia nokre ord om dei som har sagt frå seg estisk statsborgarskap. I perioden 1993–2000 var det totalt 1899 personar

som leverte tilbake det estiske passet og valde å bli statsborgarar i eit anna land. Talet på slike steig langsamt fram til rekordåret 1999. Dei fleste gjer finnar av seg. I 1999 tok 430 estiske personar finsk statsborgarskap, og totalt i perioden 1993–2000 har 934 vald å bli finnar. Sverige er vald av 365 og Russland av 213.

1993 39 personar	1997 155 personar
1994 114 personar	1998 257 personar
1995 120 personar	1999 531 personar
1996 123 personar	2000 297 personar

(Postimees 28.6.2001, olm)

Krigsminnesmerke

Når en nærmer seg Tallinn fra sjøsida, kan en i nærheten av bydelen Piritas se den høye obelisk som sovjeterne reiste for å minnes sine falne på denne fronten.

I samme område er det en stor gravplass og minnesmerker for tyskerne som falt på den andre sida. Dette feltet skal utvikles videre og få betydning som minnesmerke i det hele tatt for dem som kjempet mot den røde armé.

I den forbindelse har det også vært nevnt at Estland ikke har noe minnesmerke for samtlige av sine egne falne. Det blodigste slaget i estisk historie stod i juli og august 1944 ved Sinimäed i Nordøst-Estland. Det ble 18. september 1944 forsøkt å danne en selvstendig estisk regjering. Det tyske flagget ble tatt ned fra tårnet Lange Hermann og det blå-svart-hvite estiske flagget gikk til topps. Men allerede få dager seinere erobret sovjeterne Tallinn og hadde 24. september tatt kontroll over hele det estiske fastlandet. På øyene utenfor vestkysten varte motstanden til 24. november. Siste skanse var halvøya Sörve på sørkysten av Saaremaa. (JL)

Finlandspojkarnas öde

Av Andres Niipepõld

Finlands armés strider på Karelska näset under Fortsättningskrigets siste skede er just nu föremål för en filmatisering. Under ett skede stred ett rent estniskt förband, JR200, sida vid sida med ett finlandssvenskt förband. Sammanlagt kämpade 3 300 ester i ett par finländska förband mot den gemensamma fienden, Sovjetunionen. Dels utgjorde de hela regementet JR200, dels utgjorde de en kort tid under Fortsättningskriget en förhållandevis stor andel av den finska marinen.

Finlands förhållande till den andra deltagaren i kriget mot Sovjet, dvs. Tyskland, är av historiska skäl inte jämförbart med Estlands. När de tyska trupperna kämpade på samma sida som de finländska mot den gemensamma fienden, så deltog esterna i Finlands kamp enbart därför att de i Estland under tyskt befäl inte hade tillåtit kämpa mot Sovjet. Detta kan jämföras med att finländska judar kämpade i finländska förband sida vid sida med tyska förband.

De frivilliga eller mobiliserade esterna i de tyska stridande förbanden sattes in i de strider där Nazi-Tyskland enligt sin egen politik behövde dem. Ofta kunde de inte vara sitt eget folk eller sitt eget land till någon hjälp. I Finland kunde esterna däremot under en kort period göra en meningsfull insats mot sin fiende.

Vänner och fiender

I motsats till Finland som under århundraden sett Ryssland som sin "historiska fiende" såg esterna ryssarna som ett normalt inslag i Estlands grannrelationer. Detta fram till sommaren 1941. Gränsen till Sovjetunionen (allra tidigast Råds-Ryssland) under tjugo- och trettio-

talen var hermetiskt stängd, och de tidigare normala relationerna till ett grannfolk blev därmed omöjliga. I och med den första ockupationen av Baltikum sommaren 1940 och den första deportationen av ungefär 10 000 ester blev den gode gran- nen med ett slag Estlands störste fiende.

Tyskland, som i esternas och letternas ögon likställdes med tyskbalterna, ansågs representera den 700-åriga tråldomen. Under hela sin historia som en del av Sverige och som storfurstendöme har Finland aldrig haft någon livegen folkdel. Men Sverige hade det i Estland, Livland och Kurland under den tid dessa delar tillhörde Sverige.

När esterna stred på Karelska näset och i den finländska marinen, så var deras förhållande till Tyskland därför inte detsamma som för finländarna.

Mot öster eller mot väster?

De frivilliga esterna i Finlands armé organiserades i JR200 som bildades 8.2.44. Redan tidigare hade enstaka ester i en allt stridare ström tagit sig över Finska viken och från hösten 1943 började större antal komma till Finland.

JR200 upplöstes 16.8.44. Genom freduppgörelsen med Sovjetunionen sommaren 1944 och de väntade villkoren från motparten gav Finland och marskalk Mannerheim de krigserfarna esterna två alternativ. Den ena möjligheten var att de skulle bege sig tillbaka till Estland och fortsätta kampen mot den gemensamma fienden. Den andra innebar i praktiken att Finland skulle hjälpa dem ta sig vidare mot väster, i första hand till Sverige. Att stanna kvar i Finland hade inneburit en utlämning till de sovjetiska myndigheterna. Detta

öde väntade t.ex. de till Brödrabataljonen anslutna ingermanlänarna.

Här går finlandspojkarna mot två helt olika öden. Den tredje möjligheten var inte praktiskt tänkbar för någondera parten. Större delen, ca 2 000 män, återvände till Estland 19.8.44 i hopp om att kunna delta i strider mot Sovjet på estländsk mark.

Andra insåg att tyskarna kunde sätta in dem i strider som inte hade något med Estlands frihet eller försvar att göra. Många av de finlandspojkar som bestämde sig för Sverige som nästa anhalt, gjorde det för att de hade erfarenheter av den tyska organisationen, planeringen och det tyska krigsbehovet. Mycket riktigt hamnade senare många av esterna, som återvände till en kamp för Estland, i t.ex. Tjeckoslovakien och Ungern.

När kriget väl var slut för båda delarna av finlandspojkarna, väntade dem två helt olika öden.

Exilester

De som med Finlands hjälp tog sig till Sverige och därifrån eventuellt vidare till ett samhälle som inte ligger så nära Sovjetunionen, kunde i och med integreringen i ett västligt samhälle komma i åtnjutande av alla de förmåner och skyldigheter som ett medborgarskap innebär. Hit hör en ogravverad pension, sjukvård, samt det bidragssystem som respektive samhälle har.

De exilestniska finlandspojkarna som hade upprätthållit kontakten med Finland under efterkrigstiden fick möjlighet till årliga medicinska kontroller och rehabilitering på den finska statens bekostnad.

Först när förhållandena mellan det återuppståndna Ryssland (Ryska Federationen) och Finland normaliserats, kunde finländska myndigheter utsträcka sin medicinska och finansiella hjälp till de finlandspojkar som under hela ockupati-

onstiden inte kunnat dra nytta av denna hjälp. De får nu, efter Sovjetunionens sammanbrott, även frontmannapension och rehabiliteringsvård.

Antalet levande finlandspojkar i Estland är emellertid begränsat. Den summa som varje finlandsveteran i Estland får, utgör ett välbehövligt tillskott till hans försörjning. Hans hälsa kan däremot vara så dålig, att han aldrig kan njuta av ett liv som de finländska krigsveteranerna. De aldrig utplånade mörka fläckarna kan ha varit ett skäl till att han behandlades som folkfiende.

Hemmaesterna fick ta vägen via Sibirien

Den andra sovjetiska ockupationen av Estland började hösten 1944. Finlandspojkarna fick bl.a. lida av att de aktivt stridit på Finlands sida mot Sovjet. Oftast väntade ett öde i "Sibirien" de finlandsfrivilliga. De deporterades till ett arbetsläger eller till "utrotningslägrer", där de t.ex. utgjorde arbetskraften i nordligaste Sibiriens kolgruvor. En lättare bestraffning var förvisning till en avlägsen bosättning med förbud att återvända till sitt land. De som senare fick tillstånd att efter avtjänat straff återvända till Estland, fick inte tillstånd att bosätta sig på sin tidigare hemort.

De som eventuellt överlevde deportationslägren, fick som tidigare folkfiender kanske inte utnyttja de sociala förmåner som det socialistiska samhället kunde erbjuda hederliga sovjetmedborgare.

Ännu i dag vågar många far- och morföräldrar inte tala om för sina barn och barnbarn, att de tidigare ansågs vara folkfiender.

President Meris tack till alla deporterade

Till kategorin deporterade hör även

de deporterades barn som fötts i förskingringen samt de som av naziregimen deporterats till arbetsläger i Stor-Tyskland.

I somras hade president Meri inbjudit alla som deporterats 1941-1956 att av honom personligen på varje landskaps huvudort under perioden 28.5.-13.6. mottaga ett bevis för sin insats för fosterlandet. Detta med anledning av 60-årsdagen till minnet av den första stora depor-

tationen den 14 juni 1941. Denna dag tvångsförvisades 1 % av Estlands befolkning, ca 10 000 personer. Våren 1949 deporterades ytterligare 2 % av Estlands förkrigstida befolkning, ca 20 000. Till denna grupp hör finlandspojkarna. Den stora och huvudsakliga anledningen till deras förvisning var deltagandet i Finlands krig mot Sovjetunionen. (AN i juni 2001)

Kommunistar i Riigikogu

Riigikogu (det estiske parlamentet) hadde 13.6. ein lang debatt som enda med at dei avstod frå offisiell fordømming av det sovjetiske kommunistpartiet som kriminell organisasjon, her medrekna som underavdeling det estiske kommunistpartiet og sikkerhetspolitiet KGB pluss forgjengarane til KGB under vekslande namn. Det var stor uro hos opposisjonen fordi ei fordømming kunne føra til yrkesforbod mot tidlegare medlemmer av EKP (Estlands kommunistiske parti) og ta frå dei høvet til å delta i politikken. Om lag 70 % av medlemmene i Riigikogu har vore medlem av EKP eller av den kommunistiske ungdomsorganisasjonen.

Bak framlegget om fordømming stod særleg Fedrelandsforbundet som ville hatt ei avgjerd 14.6. – sekstiårsdagen for dei store deportasjonane då over 10 000 estarar vart sende til Sibir. T.d. Reformpartiet som sit i regjeringskoalisjonen, har vore svært lunka til framlegget – partileiaren finansminister Siim Kallas høyrde i 1980-åra med til leiinga i EKP. Like eins har Toomas Savi, som er presidentkandidaten til Reformpartiet, ei fortid i EKP.

På det meste hadde EKP 110 000 medlemmer. Partiet vart forbode i 1991.

Tal gjengitt i Helsingin Sanomat 23.5.2001 gir eit oversyn over innvalde representantar i Riigikogu etter 1991 med fortid i EKP. Dei tre partia i regjeringskoalisjonen står med 60, 32 og 21 prosent.

Folkeforbundet 92 %
Samlingspartiet 84 %
Senterpartiet 65 %
Reformpartiet 60 %
Dei moderate 32 %
Fedrelandsforbundet 21 %

Mange undra seg over kvifor kommunistpartiet skulle erklærast kriminelt nett no, kvifor ikkje for ti år sidan. President Lennart Meri har tala for eit oppgjør med fortida. Han var sjølv mellom dei deporterte til Sibir saman med familien. Sommeren og ferien pressa på, og det vart vedteke å ta opp att debatten i august. I mellomtida gjekk den største fordømmingsiveren over. Ettersom teksten er ei fordømming av all totalitarisme og ekstremisme, er han aktualisert av hendingane i New York. Når presidentvalet er overstått, kjem kanskje saka opp på nytt. (15.9.2001 olm)

Kommunesamanslåing

Estland er berre 45 200 km² stort, men har for tida 247 lokale administrative einingar. Kommunesamanslåingar ville blitt ei aktuell sak også utan EU-tilpassing. Legg me EU-perspektiv på den estiske betasuppa, ser me at heile Estland kunne utgjort ei einaste eining utan å stikka seg ut i europeisk målestokk. Det er derfor ikkje anna å venta at planane om store nedskjeringar i talet på fylke og kommunar snart blir iverksette. Regjeringa føreslo i mai ei nyordning med 99 administrative einingar, men overlet samtidig til kommunaldepartementet å utarbeida planen og grunngjevingane meir i detalj. Kommunalminister **Tarmo Loodus** gjekk i framlegget sitt 13.6.2001 inn for 108 einingar.

Ingenting er så godt at ingen blir ska-

delidande. Frå området Setomaa i søraust har det kome forslag om at folk der skulle få danna ein kommune etter språklege og kulturelle kriterium. Dei har ein særeigen dialekt som dei har løfta opp til skriftspråk og underviser setomål i skulen. Ute i verda ser dei nynorsken som ein parallell dei kjenner stor sympati for.

Dei sentrale styresmaktene har hittil ikkje vist noka forståing for dei menneskelege og kulturelle verdiane i det å ha ei administrativ eining av dette slaget. Tvert om skal setoland etter planen splittast mellom fleire kommunar og ulike fylke. Kommunalminister Tarmo Loodus minner om kor sterk setotradisjonen er blant utflytte setofolk i Tallinn og andre stader. Dette nyttar han som argument for splitting av Setoland. Om vi skal finna nokon

som forstår den typen logikk, må me vel leita etter dei blant byråkratar i vår eigen hovudstad. På Løvebakken kunne dei vel t.d. finna på å hevda at Setesdalslaget i Oslo er den beste garantien for at det blir teke vare på språk og kultur frå det tradisjonsrike dalføret. (O.L. Moe) Til v.: Setu-kvinner i folkedraktar. (Foto:TF)

Feiringen av 17. mai i Tallinn

Eesti-Norra selts (Estisk-norsk forening) og Nordisk ministerråds informasjonskontor gikk i år sammen om å markere den norske nasjonaldagen. Arrangementet ble holdt i det nyoppussete Kadriorgslottet der Estlands kunstmuseum har sine utstillingslokaler for utenlandsk kunst. Skuespillere fra Varius-teateret underholdt norgesvennene med dikt av Gunvor Hofmo, Terje Johanssen, Torild Wardenær og Arne Ruste. Norske sanger ble framført av jentekoret til Eesti televisioon under ledelse av Aarne Saluveer. ettermiddagen ble avsluttet med sosialt samvær der en kunne nippe til vinen og nyte frukt og annet godt. (Elvi Lumet)

Slaget ved Juminda

Da tyskerne nærmet seg, stakk 231 skip til sjøs fra Tallinn 16. august 1941. Sjøen utenfor Estland var nylig minelagt. På veien til Leningrad forsvant 66 fartøyer i løpet av noen dager – 41 russiske, 15 estiske, 9 latviske og 1 litauisk.

I sovjetperioden ble det offisielt hevdet at tapet var 28 skip og 5 200 omkomne. Nå har historikerne funnet ut at det var langt flere skip og ca. 15 000 omkomne. Slaget er kanskje ikke den dekkende benevnelsen, for egentlige kamphandlinger var det ikke snakk om.

Et minnesmerke ble reist på Juminda-neset i 1981. I august i år gikk et russisk skoleskip inn i estisk farvann og gjennomførte en minneseremoni ved vraket av undervannsbåten M-103. Det ble funnet for et par år siden i en posisjon nord for Juminda-neset og vest for den lille øya Osmussaar. (JL)

Oppvask i Tallinn

Varaordfører **Priit Vilba** leverte avskjedssøknad 24. april, beskyldt for korrupsjon. Han gav i avskjedsbrevet utløp for bitterheten sin og hevdet at forretningsmannen **Meelis Lao** opererer bak kulissene og egentlig er den som styrer Tallinn.

Regjeringen diskuterte på et lukket møte samme dag byledelsens mulige mafiaforbindelser. Ordfører **Jüri Möis** kalt inn på matta av statsminister **Mart Laar** 25.4. Laar mente at den måten byen ble ledet på, var til skade både for partiets og for landets renomé.

Det har lekket ut informasjon om at FBI i en av USAs delstater skal ha advart mot Meelis Lao og hans hvitvasking i Estland av mafiapenger fra St. Petersburg. Lao har hittil unnsloppet tre mordforsøk. Han er en nær venn av Jüri Möis. Fra kommunaldepartementet blir det meldt at de følger

Meelis Laoos virksomhet, men at de ikke har noen beviser mot ham. Jüri Möis måtte imidlertid love ikke å ha omgang med Lao.

Uroen fortsatte, og Jüri Möis måtte til slutt trekke seg for, som det het, ikke å være til belastning for partiet og landet. I begynnelsen av juni trådte **Tõnis Palts** inn som ny mann inn i ledelsen for Tallinn. Han er den tredje forretningsmannen som blir innkalt for å skape ro og arbeidsfred i hovedstaden. Politisk sett er han et ubeskrevet blad. En kommentator nevnte amerikanernes skryt: USA er så demokratisk at hvem som helst kan bli president. I det stykket ligger ikke Tallinn etter. Men vi får vel gi Palts tid til vise hva han duger til. De to energiske urokråkene i opposisjonen, **Edgar Savisaar** og **Jevgeni Kogan**, har nok ikke gitt opp.

De fleste har vist seg å ha sine svin på skogen, så det kan dukke opp mer enn den boligskandalen som ble slått opp i avisene i sommer: Hvordan hadde Palts i 1995 klart å skaffe seg en sentral og verdifull leilighet på ca. 100 m² i Tallinn for bare EEK 6 600 totalt? Kanskje det har en naturlig forklaring, men den affæren vil neppe øke tilliten til Palts. (JL)

Brann i ambassaden

Den estiske ambassadebygningen i Washington vart herja av brann 2. juli i år. Skadene på det fire etasjer høye huset er store, men kunne vore endå verre om ikkje sjåføren/ vaktmesteren hadde vore til stades og kunne sleppa inn brannfolka. I anna fall ville dei ha måtta venta på at ein diplomat skulle koma til stades og gje dei løyve til å gå inn på estisk territorium.

Heldigvis var bygningen forsikra. Den estiske staten har forsikra ambassadane sine i seks land. Derimot er nesten ingen av dei statlege bygningane forsikra i Estland, verken mot brann eller annan skade. (TF)

Feministen Suzanne S. Lie

Av Turid Farbregd

I fjor høst vendte ambassadør Kai Olaf Lie hjem til Norge for å tre inn i pensjonistenes rekke (se intervju i Estlandsnytt nr. 3, 2000). Dermed var heller ikke hans kone lenger ambassadørfrue. Det hadde hun på en måte heller aldri vært. Hun er ikke den typen kvinne som er noe i egen-skap av å være gift med en prominent mann. Hun har innflytelse og autoritet i kraft av seg selv, blant annet som professor i pedagogikk ved Universitetet i Oslo. Ei liste over forskning og publikasjoner fyller 9 sider i A4-format.

Suzanne Lie viser også stolt fram en skjønnskrevet takk undertegnet av Mait Arvisto, rektor på den pedagogiske høgskolen i Tallinn. Han har grunn til å takke, for hør bare: "Du har forandret universitetet vårt. Takk være deg har vi nå et sted som er i utstrakt bruk – Senter for kvinneforskning og -informasjon. Det er det beste biblioteket for kvinneforskning i Baltikum. Og enda viktigere – du har forandret mentaliteten vår. Nå er vi mer demokratiske og mer kjønnsbevisste."

Særlig gjør det inntrykk på den utsendte fra Estlands-nytt at Suzanne Lie har maktet å forandre mentaliteten til noen estiske kvinner og menn. Det er da en begynnelse. Å forandre hele nasjonen vil sikkert ta noen generasjoner. Når det gjelder lik lønn for likt arbeid, er Estland kommet like kort som Norge: Kvinner tjener bare 63 % av det menn tjener (opplyst i Dagbladet 23.7.2001). En sosiologisk undersøkelse, også den fra i år, forteller at Estlands kjekke unge menn i dress og slips ser det som kulturelt betinget at menn dominerer i politikken og forretningslivet – og på lønnslistene. Med andre ord: Tingenes

tilstand er et særtrekk ved estisk kultur, hevder de. Materialet for undersøkelsen var lederne i partienes ungdomsorganisasjoner, dvs. morgendagens politiske ledere.

Suzanne Stiver Lie kom til Norge i 1968 og opplevde det store kvinnefrigjøringsår blant norsker – er ikke det et fint og kjønnsfritt ord? Selv om det rent grammatisk dessverre er maskulinum. Ja, det var her hun ble feminist – internasjonal feminist, for å være presis. Hun har utstrakt virksomheten til flere land. Vi er mest interessert i tilknytningen til Estland. Hun opprettet kontakter innen universitetet i Tartu i 1992, allerede før ektemannen ble norsk ambassadør med sete i Tallinn.

Estlands-nytt har besøkt fru Lie i Oslo og spør hvorfor feminisme er et fyord i Estland.

SL: Ja, det kommer seg av sovjetperioden. Da la regimet vekt på likheten mellom kvinner og menn, men det gikk ut over begge i form av en avfeminisering av kvinner og avmaskulinisering av menn.

E-N: Kan ikke denne feminismeimporten bli oppfattet som en utgave av norsk eller amerikansk kulturimperialisme?

SL: Det er et vestlig prosjekt, så om en vil se det på den måten ... Jeg har vært i mange land, forelest som *visiting scholar*. Hovedsaken er for meg likeverd og demokrati. Det er lett å få stemningen mot seg hvis en blir oppfattet som en fremmed inntrenger.

E-N: "All men are created equal," heter det i USAs konstitusjon.

SL: Og da betydde det faktisk helt konkret "alle menn med eiendom er like". Siden kom det til å omfatte flere grupper

av menn, til slutt også kvinner. Jeg skulle gjerne skifte ut med "all human beings are created equal," det ville være i overensstemmelse med forholdene i et moderne samfunn.

E-N: Hvordan ble du interessert i Estland?

SL: I Estland var jeg først nesten et år som Nordens representant på et annet prosjekt. Det var et nordisk prosjekt om lærerutdanning. Så foreleste jeg en gang på nasjonalbiblioteket om nordiske kvinner. Etterpå kom Eda Sepp fram til meg og vi ble kjent. Hun er estisk-kanadier og kunsthistoriker. Vi begynte å samarbeide og sammen med estiske kvinner fikk vi i gang dette kvinnesenteret i november 1997.

E-N: Ja, Estlands-nytt var til stede og skrev om åpningen av senteret (nr. 1, 1998). Formålet var formulert slik at senteret skulle fremme forståelse av menneskerettigheter og demokratiske prosesser ved å oppmuntre til likestilling mellom kvinner og menn. Åpningen var i hvert fall fantastisk, kombinert som den var med kunstutstilling. Det var enorm oppslutning og jeg har jo lurt på hvordan dere har fulgt opp.

SL: Jeg har der fungert som faglig leder. Ellers har vi en daglig leder. UD betalte vikar for henne i et års tid slik at hun kunne beholde sin egen lønn og

arbeide i Estland. Vi kom i gang takket være stor støtte fra Kanada som blant annet gav bøker, fra Nordisk Råd, Finland, Norge, EU og andre. Vi arrangerer seminarer og utstillinger. Vi har hatt 5–6 kunstutstillinger, den første viste kunstverker av kvinnelige kunstnere og av deres kunstnerdøtre. En annen utstilling bestod av tegninger laget av hjemløse barn i Tallinn.

E-N: Og hvordan er oppslutningen?

SL: Den er bra. Over 200 kvinner

kommer til arrangementene, det kan være så mye som 80 kvinner på et dagsseminar. Vi planlegger nå et seminar med temaet "Menn mot vold". Hvis vi får de nødvendige midlene, blir det holdt i slutten av november 2001.

E-N: Hvordan informerer dere?

SL: Vi har egen web-side (<http://www.enut-tpu.ee>), nyhetsbrev, og nå dette nye tidsskriftet, *Ariadne lõng* (dvs. Ariadnes tråd.), tidsskrift for kvinne- og

mannsforskning. Alle skribentene i det første nummeret er kvinner som skriver med kvinnevinkling. Til å begynne med vil det nok bli en del klassiske artikler av utenlandske forskere. Det tar tid å bygge opp bevisstheten og miljøet. De kvinnene som deltar i bevisstgjøringen er særlig knyttet til filosofi, litteratur, kunst og samfunnsvitenskaper. I neste nummer, som kommer i november 2001, er det menin-

gen å ta inn stoff av menn om menn. Å få menn med i arbeidet er selvsagt en nødvendighet. Et av de store problemene for likhet og demokratisk utvikling er nettopp den mannlige volden, den som gjør det estiske samfunn til et voldelig samfunn.

Det er ikke ende på gjennomførte og påbegynte prosjekter som kommer fram i samtalen. Det beste er vel at leserne selv avlegger kvinnesenteret et besøk for å se hva damene har satt i gang. Adressen er Narva mnt. 25.

Klokka tikker og det er på tide å bryte opp. Medarbeideren fra Estlands-nytt forlater det personlig pregete, stilfulle hjemmet til ekteparet Lie etter en hyggelig aften med deilige matretter, ivrig servert av husfrue og husherre fullstendig i samsvar med alle likhetsprinsipper. En viss rollefordeling er det tross alt: Kona sitter igjen hjemme med katten i fanget – eller kanskje vasker hun opp? Ektemannen setter seg i bilen for å bringe gjesten trygt hjem. Samtidig forteller han om det prosjektet han selv er involvert i.

Kai Olaf Lie er opptatt av at Estland må komme i gang med et institutt for internasjonal politikk, noe i likhet med vårt Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI). Dette vil få stor betydning for utviklingen av politisk tenking.

Feminisme og utenrikspolitikk ...? Der har vi jommen noe av Estlands styrke! For eksempel er landets FN-delegasjon den eneste av 189 som består utelukkende av kvinner. Ny FN-ambassadør tiltrådte våren 2000. Hun heter Merle Pajula. Ambassadør til Storbritannia fra høsten 2001 blir Kaja Tael! Dette er dyktige damer som sikkert ikke lar seg avspise med redusert lønn i forhold til det de mannlige kollegaene mottar.

Økonomisk vekst

Estland kunne for år 2000 bokføre en økonomisk vekst på 6,5 %. Mot slutten av året såg ei teikn til meir langsamtakt. I siste kvartal var veksten 5,9 %, og for år 2001 reknar dei tidlege prognosane med ein vekst på 5,5 %.

I alle fall kan ein seia at Estland har kome over nedgangen på 1,1 % i samband med nedgangen i austhandelen som igjen hadde samanheng med dei økonomiske og politiske problema i Russland frå med august 1998. (olm)

Russisk i Tallinn

I forhold til folketallet har russerne i Estland gjort seg lite bemerket i politikken. En av årsakene er stridigheter mellom forskjellige ledere og oppsplitting i stridende partier.

Imidlertid har esterne samme problem. Og i den harde kampen om makta i Tallinn har russiske bystyremedlemmer kommet i en vippeposisjon og derved blitt sterke nok til å stille krav om motytelser for den støtten de eventuelt gir til den ene eller andre av de estiske kampanjene. Ett resultat av dette er at russisk språk har styrket sine posisjoner; det begynner å stilles krav om kunnskaper i russisk innenfor den offentlige sektor. (JL)

Viru-plassen

I april blei det funne kjøper til Viru-plassen, dvs. den ubygde tomta ved sida av hotell Viru sentralt i Tallinn. Dette er omtalt som den mest ettertrakta tomta i byen. Prisen var EEK 65 millionar, men kjøparen må dessuten binda seg til ein del investeringar og delta i utbygginga av gater og trikkespor i området. (TF)

Microsoft på estisk – i alle fall litt

Av Øyvind Rangøy
rangoy@online.no

Tirsdag 21. august presenterte Microsoft for første gang deler av sin kontorpakke MS Office XP på estisk. Tekstbehandleren Word og e-postprogrammet Outlook har fått estiske menyer og hjelpetekster, melder Postimees.

Estisk er et lite språk, og en betydelig del av det allerede begrensede markedet forsynes med piratkopier, så noen stor økonomisk gevinst kan programvaregiganten neppe vente seg. Tiltaket blir heller sett på som et eksperiment, tanken bak er at dette vil åpne mulighetene for flere av dem som gjerne vil ta steget inn i informasjonalderen, men mangler engelskkunnskaper.

Linnar Viik ved IT-Colleget tror likevel at markedet er svært begrenset. "Begynnerne ville hatt mer nytte av operativsystem og nettleser på estisk," sier han til Postimees, og legger til at nettleseren nok

er det mest sentrale her, ettersom ingen undersøkelser tyder på at menyspråket i operativsystemet bremser økningen i tallet på nye databrukere. Han mener videre at brukervennlighet er langt viktigere enn språk, og konkluderer med at dette nok blir med et eksperiment.

Tross pessimistiske spådommer er det av symbolsk betydning for estisk språk og språkidentitet at programvaregiganten har tatt estisk inn i varmen, og at det nå er mulig å se kommersielle standardprogrammer på estisk.

Av annen programvare finnes det allerede versjoner av det frie operativsystemet Linux med estiske menyer og programmer, samt estisk versjon av den norskutviklede nettleseren Opera. Dette er programvare som er tilgjengelig gratis, Linux ved sin spesielle lisens som gir ubegrenset bruksrett til alle, og Opera ved reklamefinansiering (såkalt ad-ware.) Sistnevnte kan lastes ned fra Operas hjemmeside.

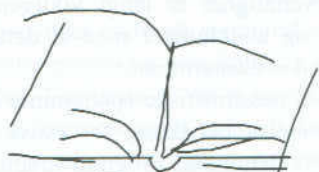
Over den kriminelle nyhetsterskelen

For mange føles det tungt at Estland og esterne ofte bare ser ut til å komme over nyhetsterskelen når det skjer en katastrofe eller en forbrytelse. I større og større grad er landet blitt kjent som narkotikalangernes hjemland. I løpet av den relativt korte perioden 1997-98 ble det satt en foreløpig rekord da politiet plukket opp 125 estiske narkotikasmuglere som ankom Finland med ferje fra Tallinn. Nå har de enten delvis valgt andre ruter eller de er blitt enda lurere. Også i Norge er estere flere ganger tatt for innsmugling eller handel med forbudte stoffer. Årlig blir 20-30 estere tatt forskjellige steder i verden med "større kvanta". At situasjonen er alvorlig forstår vi mot bakgrunn av den antakelsen at bare mellom hver tiende eller tjuende narkosmugler blir tatt.

På forsommeren 2001 satt det over 70 estiske fanger i finske fengsler. Av disse var 90 % dømt for grove narkotikaforbrytelser. Ifølge nye avtaler mellom de to landa vil noen av fangene fra høsten 2001 etter hvert bli overført til Estland for soning. Dette er blitt mulig blant annet også fordi fengselsforholda i Estland på få år er blitt betydelig forbedret. Finene vil gjerne ha overflyttinga iverksatt så fort som mulig på grunn av den utbygginga av internasjonale kriminelle nettverk som har vist seg å blomstre i fengslene. Men prosedyrene er så omstendelige at i praksis vil det bare bli aktuelt for fanger med virkelig lange dommer. (JV)

Kultur

Jan-Ivar Byrkjemoen

Bøker og tidsskrifter

Epp Annus, Luule Epner, Ants Järv, Sirje Olesk, Ele Süvalep, Mart Velsker: *Eesti kirjanduslugu* (Estlands litteraturhistorie). Tallinn 2001. 703 s. ISBN 9985-0-1127-9.

Når bøker som dette blir utgitt, er det alltid noen som har innvendinger mot utvalget. De såreste tærne finner vi blant barnebokforfatterne. Mange av dem føler seg mer eller mindre forbigått og synes at hele sjangeren er nedvurdert.

Ikke desto mindre er denne utgivelsen en stor begivenhet. Det er den første boka på lenge som gir ei sammenhengende framstilling av estisk litteratur. Og behandler til og med det vanskeligste av alt: litteraturen i den nyeste selvstendighetsperioden, dvs. 1990-åra. (*J-I.B.*)

Oskar Kruus, Heino Puhvel (red.): *Eesti kirjanike leksikon* (Estisk forfatterleksikon). Tallinn 2000. 693 s. ISBN 9985-65-271-1.

Dette er oppslagsverket for den som vil vite hvem som er hvem i estisk litteratur. Boka er ei oppfølging av **Endel Nirk – Endel Sögel:** *Eesti kirjanduse biograafi-*

line leksikon fra 1975, og **Oskar Kruus:** *Eesti kirjarahva leksikon* fra 1995. Den første av disse kom i en politisk vanskelig periode som måtte prege den på mange måter. Den andre vakte så stor misnøye allerede da den kom ut, at det tok bare fem år før den fikk en oppfølger.

Vi har nå fått et gedigent verk på nesten 700 tospaltete sider, rikt illustrert med fotografier. Et selvsagt kriterium for utvalget har vært at en forfatter eller oversetter skrev på estisk. I tillegg er det denne gangen funnet plass til korte biografiske artikler om flere personer som har oversatt estisk litteratur til andre språk, for Norges del kan du slå opp på Farbregd, Turid. Totalt inneholder boka 1 400 oppslag. Jaan Kross er omtalt på to tette sider, Jaan Kaplinski likeså. (*JV*)

Kalevipoeg

Det estiske nasjonaleposet *Kalevipoeg* (Son til Kalev) kom i 2000 i omsetjing til svensk. Arbeidet var gjort av forfatteren og omsetjaren **Aleks Milits**. Han fekk hjelp av den svenske kona si, men gjendiktinga tok likevel 15 år.

Også det finske nasjonaleposet, *Kalevala*, kom i ny omsetjing i fjor. Bak den prestasjonen stod lyrikaren, professor emeritus **Lars Huldén**. Både Milits og Huldén har fått prisar og lovord for innsatsen.

Me minner om at nordmannen **Albert Lange Fliflet** har gjort ei framifrå omsetjing av *Kalevala* til norsk. Han var ein så genial språkmann at han kunne nok greidd å overføra *Kalevipoeg* også. Men i april i år døydde Fliflet i høg alder og me

må sjå oss om etter andre for eventuelt å få *Kalevipoeg* i norsk språkdrakt. I mellomtida les me *Kalevipoeg* på dei andre språka me forstår. (*olm*)

Framifrå bok frå eit granneland

Av Johannes Gjerdåker

Aino Kallas: *Det kvite skipet og andre noveller*. Til norsk ved **Liv Hatle**. Gyl-dendal 2001.

Nordmenn flest har lite kjennskap til finsk dikting, fordi få bøker av så få finske diktarar er omsette til norsk. I februar i år kom endeleg ei bok av Aino Kallas (1878–1956) ut på norsk, det er *Det kvite skipet*, ei samling av tolv noveller. Aino Kallas voks opp i Helsingfors, ho var dotter til Julius Krohn og syster til Kaarle Krohn som bae var kjende folkeminne-granskarar og litteraturvitskapsmenn. Ho vart i 1900 gift med Oskar Kallas og flytte med han til Estland, heimlandet hans. Aino Kallas skreiv finsk all sin dag, men hjarta hennar vart bunde til Estland og det estiske folket.

Novellene er forteljingar frå ymse bolkar av fortids liv i Estland som ho levde seg inn i med intuisjon og lærdom, og gjorde seg til eitt med. Det er historiske noveller av eit slag som knapt har parallellar i norsk bokheim. Tryggve Andersen sine forteljingar frå Mjøsbygdene har noko sams med hennar noveller, men han fortel mest om menneske frå ein tidbol, medan ho skildrar menneske og miljø frå vidt åtskilte tider.

Alle forteljingane i *Det kvite skipet* omhandlar classeskilnader og klassemot-setnader, som i Estland har vore mykje meir djuptgåande enn i Noreg, i alle fall enn i norske fjell- og fjordbygder. Miljøet i Aino Kallas sine noveller er oftast Saaremaa, landsdelen der ho kom til å bu lenge. Klassemotsetnadene der byrja i

høgmellomalderen då tyske krossfararar, sverdriddarar, drog austover til landa på søraustsida av Austersjøen for å kristna og kolonisera. Frå den tida, gjennom over seks hundre år fram til ikring år 1900, stod på den eine sida dei jordlause leiglendingane som tala estisk. Dei levde som trælær. På hi sida stod godseigarane, adelen. Dei var tysktalande etterkomarar av sverdriddarane og heldt oppe tysk mål for sin eigen klasse gjennom alle desse hundreåra. Dei hadde noko nær uavgrensa rettar andsynes ålmugen, det estiske folket i dette tilfellet. Såleis fortel novella “Trælane” at det eldste barnet i kvar ungflokk hjå leiglendingane hadde tydelege trekk frå godseigaren sin utsjånad, fordi denne eigaren nytta retten sin til å vera saman med brura fyrste natta etter bryllaupet, når ein av undersåttane gifte seg. Denne “retten til fyrste natta” er kjend frå vesteuropeiske land òg, men det er mykje strid om kor vidt han har vore praktisert. Faghistorikarar er samde om at dei skandinaviske folka aldri har kjent nokon slik rett, heller ikkje andre nasjonar i nordvest-Europa.

Ei tredje gruppe var prestane som vart rekrutterte frå adelsklassen og i alle viktige saker stod på adelen si side. Prestane tala tysk, og så seint som ikring år 1900 var det framleis sume av dei som ikkje tala estisk og ikkje ville tala dette målet. Derimot hadde klokkekarane estisk til morsmål, for dei kom frå ålmugen. Adel og presteskap var på vakt mot klokkekarane, fordi dei vart haldne for å vera farlege emne til omstøytarar og revolusjonære oppreistmenn. Dei var opplyste og fylgde med i den politiske framvoksteren.

Ei av novellene har tittelen “Presten og klokkekarane”. Miljø og handling er her frå tida kring 1870. Presten i denne saga la klokkekarane sin for hat etter ei gudsteneste i ei av anneksskyrkjene. Der skulle prestene

seia fram Fadervår på estisk, truleg fordi alle som var til stades skjøna berre dette målet. Han byrja, men kom ikkje langt, før enn orda stokka seg for han. Fleire gonger prøvde han, men vart ståande fast kvar gong. "Sei fram bøna du, Arras!" sa han til sist til klokkaeren, og Arras gjorde det. Aldri tilgav presten klokkaeren dette.

I novella står klokkaeren ein ettermiddag rett opp og ned på golvet i prestekon-toret i sumarheten, slik som han er tilsagd, medan presten sit ved bordet og fører inn i kyrkjeboka. No fortel klokkaeren at god-seigar Vaida har kravt endå ei ung brur til seg frå eit bryllaup hjå ein leigending. Presten vert arg og kvesser i: "Kva kjem dette deg ved?" Klokkaeren svarar: "Ikkje meg kjem det ved, men Dykk, nådige sok-neprest!"

Her skal ikkje gjevast att innhaldet i novellene, men kvar av dei gjev nye innsyn i menneskelivet. Aino Kallas fortel truver-dig og sterkt. Det er i Bibelen og i folkeleg forteljartradisjon ho har funne førebilete for seiemåte og oppbygning, og lesaren får kjensla av å høyra Aino Kallas si røyst i Liv Hatles framifrå gode omsetjing. Mange vil vera takksame dersom omset-jar og forlag kan gje meir av Aino Kallas på norsk. (*Tidlegare prenta i bladet Hordaland, 19.5.2001*)

Romankonkurransen

I snart åtti år har det vært arrangert regel-messige romankonkurranser i Estland, og seier der har betydd gjennombrudd for mange forfattere. Årets vinner, **Aarne Ruben: *Volta annab kaeblikku vile***, ble en sensasjon og allment samtaleemne blant litteraturelskere. Aarne Ruben må vokse en god del før han aksler kappen til Jaan Kross, men som historisk forfatter er han unektelig interessant og mangler for all del ikke talent. Foreløpig er han svært ujevn.

Han kom omtrent samtidig med en annen roman på et annet forlag, og den er nesten like enstemmig slaktet som vinnerroma-nen er lovprist.

I denne omgang nøyer Estlands-nytt seg med å konstatere at estisk litteratur har tatt seg godt opp igjen etter den magre perioden for ti år sia. Tidlig ute var Emil Tode som vi allerede har to romaner av på norsk. Forhåpentligvis har norske over-settere og forlag oppdaget trettiåringene Andrus Kivirähk og Aarne Ruben. Den litt eldre Olev Remsu (f. 1947) har også kommet med interessante bøker som roper på en oversetter. (*J-I.B.*)

Baltisk bokmesse

Tradisjonen med baltiske bokmesser ble innledet 1995 i Tallinn. Siden er de holdt annethvert år og turen var i april igjen kommet til Tallinn. Det er langt igjen til Frankfurt-dimensjoner, men i tillegg til de tre land som er selvsagte ut fra navnet, var det også representert forlag fra Tysk-land, Storbritannia og Frankrike, alt i alt mer enn 250 forlag.

Bokmessen var åpen 19.–21. april og betegnet dermed avslutningen på Bokåret i Estland. Det startet 23.4.2000 som en markering av 475-årsjubileet for den første trykte boka på estisk, og ble offisi-elt avsluttet 23.4. i år.

I tilknytning til bokmessen var det utstillinger, seminarer, paneldiskusjoner, bokpresentasjoner, forfatteropptredener osv. En av de viktigste begivenhetene var presentasjonen av en ny estisk litteratur-historie. Se nærmere omtale av dennean-net sted. (*JV*)

Vaba Eesti tähistel. Valimik tsensu-urivaba eesti mõttelugu aastaist 1948-64. Tallinn 2000. 534 s. ISBN 9985-70-058-9.

Tidsskriftet Vaba Eesti (Fritt Estland) ble

utgitt i Stockholm 1951-64. Det ble midtpunktet for unge frisinnete, velutdan-nete estere fra hele den vestlige verden. Boka inneholder et utvalg av de beste artiklene fra tidsskriftet. De behandler blant annet historie, samfunn, litteratur, kultur. (*J-I.B.*)

Nye historiebøker

Av Jostein Langmyr

Tõnu Tannberg, Ain Mäesalu, Tõnis Lukas, Mati Laur, Ago Pajur: *History of Estonia*. Tallinn 2000. 335 s. ISBN 9985-2-0324-0. Pris EEK 170 / NOK 85.

Zigmantas Kiaupa, Ain Mäesalu, Ago Pajur, Guntis Vilumsons: *The History of the Baltic Countries*. 2nd revised edition. Tallinn 2000. 222 s. ISBN 9985-2-0133-7. Pris EEK 145 / NOK 72.

Det estiske forlaget Avita, som har spe-sialisert seg på skolebøker, står for utgi-velsen av to viktige bøker for alle som vil vite mer om estisk og baltisk historie. Dette er kronologisk ordnet, balansert og saklig framstilling. Først og fremst virker begge bøkene pålitelige. Her har fagfolk vært på ferde.

Den første er skrevet av framstående estiske historikere og pedagogisk tilrette-lagt for en stor lesergruppe. Deretter er den oversatt til engelsk. Vi kunne ønsket oss den på norsk, men i alle fall vil nåværende språkform gjøre den tilgjenge-lig for ganske mange. Også den er peda-gogisk i intensjon og opplegg. Det er satt inn spørsmål som skal stimulere oss til å tenke, eks.: What do you think could be the substance of the term "human socia-lim"?

Tilblivelsen av *The History of the Baltic Countries* er interessant. Initiativet ble tatt av Europarådet. Forutsetningen var at his-torikere fra hvert av de land i Baltikum skulle skrive sitt eget lands historie. Disse

tekstene ble deretter gjort til en sammen-hengende framstilling. Dette gir nye inter-essante perspektiver.

Begge bøkene er temmelig kompakte; det er tross alt mye stoff som skal være med. Men de har behagelig layout og er utstyrt med et rikt illustrasjonsmateriale. Bakerst har de oppstillinger av kronolo-gisk viktige hendelser, og det setter vi pris på. Men navneregister mangler; det ville vi gladelig betalt noen kroner ekstra for.

Begge disse bøkene kan vi anbefale på det varmeste.

Svenske stadnamn i Estland

Marianne Blomqvist: *Svenska ortnamn i Estland med estniska motsvarigheter*. Skrifter utgivna av Svenska folkskolans vänner. Ekenäs 2000. 175 sider. ISBN 951-9087-53-2. Pris FIM 60 om ein kjøper beinveges frå Svenska folkskolans vänner Annegatan 12, 00120 Helsingfors, eller FIM 80 i Akademiska Bokhandeln, Hel-singfors.

Dei fleste av lesarane våre kjenner nok til at det har vore svensk busetnad på dei estiske øyane og i dei vestlege delane av Estland. Namnegranskaren, professor i nordiske språk ved universitetet i Helsing-fors, Marianne Blomqvist har gitt ut ei lita bok med oversyn over svenske stadnamn frå det estiske området. Boka er fremst tenkt som gaid for folk som reiser til desse områda og er nyfikne på gamle kultur-minne, som namna er ein del av. Fordi dei nyfikne kanskje talar ulike mål, er boka på fire språk: svensk, estisk, finsk og engelsk. Skjønar ein ikkje det eine, kan eit slå opp i ein annan bolk.

Mellom anna på grunnlag av arkeolo-giske funn og gamle nordiske lånord i det estiske språket kan ein slå fast at det tidleg var samkvem mellom folka kring

Austersjøen. Det er likevel uvisst kva tid dei første svenskane slo seg ned og vart kolonistar i dei områda som no er estiske. Kanskje skjedde det først i mellomalderen, truleg på 1100- eller 1200-talet, dvs. om lag hundre års tid seinare enn den svenske busetjinga i Finland. Under andre verdskrigen vart nesten 8 000 estlands-svenskar evakuerte til Sverige. Mange vart av ymse årsaker verande i Estland og vart etter kvart til estarar. Dei ferskaste folketeljingane oppgir at kring 250 personar har svensk som morsmål. Opp gjennom hundreåra har svenskane likevel etterlate mange spor i namneskatten.

Marianne Blomqvist har for det meste henta materialet til boka frå trykte kjelder, namnesamlingar og databasar, frå kart og bruk av informantar. Ho har ikkje gått inn for å gjera gaiden fullstendig. Materialet er alfabetisk ordna innanfor tre hovudbolkar, og me har plukka ut fire namn som døme på korleis dei blir presenterte i boka. Det er Ösel, ei av dei større øyane, Lyckholm, ein landsby, Vrangö som naturnamn, og til slutt herregardsnamnet Tois.

Nokre glosar du får bruk for: est. *Rootsi* – Sverige, est. *suur* – stor, est. *väike* – liten, est. *küla* – landsby, sv. *lycka* – lykkje el. løkke, inngjerda mark, lite jorde.

Ösel [äisel, äisil eller äihl], est. **Saaremaa**, ty. **Ösel**, lat. **Osilia**, den största est. ön vid inloppet till Rigabukten. Ön var välkänd bland vikingarna i österled. Den skulle man passera för att nå en av flodlederna som ledde ner till Konstantinopel. Namnet hade då formen *Eysy'sla*. Så heter det t.ex. i en isländsk saga om ett vikingatåg som företogs år 972 att "sidhan heldu their austr til Eysy'slu". Ön har haft en sv. befolkning som för länge sedan estnifierats, men bynamn som *Suure-Rootsi* och *Väike-Rootsi* öster om

Arensburg/Kuressaare och *Rootsiküla* på västkusten minner om flydda tider. Det sv. namnet innehåller ordet *ö* och ett gammalt nordiskt ord *syssla* 'förvaltningsområde'. Det est. *Saaremaa* 'Ölandet, Ödistriktet' och det nordiska *Ösel* bildar vad innebörden beträffar ett par, men vilket som är det ursprungliga och vilket som är en översättning, därom tvista ännu de lärda.

Lyckholm, [utt. likkeshålm], est. **Saare**, ty. **Lückholm**, liten by med endast två gårdar i tiderna 1662 byggdes här en herrgård. Namnet är sv. och förleden är ordet *lycka* 'täppa, innhägnad'.

Vrangö, också **Vrangelsholm**, est **Prangli**, 1525 Rangelisaare osv. liten ö nordost om Tallinn. Ön är krokig till formen och man antar därför att det sv. namnet bildats till ett ord besläktat med *vrång*, *vränga* i betydelsen 'vriden, krökt'. Esterna har lånat in namnet.

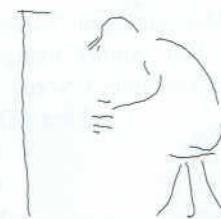
Tois, est. **Tohisoo**, ty. **Tois**, gods söder om Tallinn som var i ätten Wrangels ägo från medeltiden fram till 1940. På godsets marker låg byn *Rootsi*, som fick sitt namn efter svenska lantarbetare som infördes på 1600-talet. Här fanns också en stor sten som kallades *Kungsstenen*. På den skall Karl XII enligt sägnen ha vilat sig under ritten mot Narva.

Arabisk i Estland

I forrige nummer av Estlandsnytt kunne vi fortelle at kinesisk fjernsyn skulle under-vise i engelsk på grunnlag av ei lærebok fra det estiske forlaget TEA. Nå har det estiske forlaget Akadeemia trükk gitt ut ei lærebok i arabisk som det blir stilt store forhåpninger til. Forfatteren, Faruk Abu-Chacra, er opprinnelig fra Libanon, men utdannet ved universitetet i Lund. Han har siden 1972 undervist i arabisk ved univer-

sitetet i Helsingfors, så det var kort vei for ham å dra til Estland med manuskriptet til *Arabic Around the World*. Så får vi se om spredningen blir verdensospennende. I hvert fall er de første kommentarene svært positive.

Musikk

Solveig og Peer Gynt

I sovjetperioden var **Mark Soosaar** kjend som filmmann. No er han kjend for litt av kvart, eller for det meste, men framfor alt som den store kulturkoryfeen i heimbyen Pärnu. Eitt av kulturarrangementa som er blitt tradisjon, er sommarjassfestivalen. Fast innslag der er ei improvisasjonstevling over kjende tema. Tevlinga skal i prinsippet haldast den kortaste sommarnatta. Ho begynner ved solnedgang, og vinnaren blir utropt ved soloppgang. Det begynte i 1998 med *Summertime* og heldt fram med *Yesterday* i 1999 og *O, sole mio* i 2000. I år var turen komen til Edvard Grieg og *Peer Gynt*. Solveig fekk vera med i tittelen og hjelpte dermed til med å gjera det heile meir sommarroman-tisk.

Tevlinga begynte 30. juni klokka 21.35 på terrassen til Pärnu museum for moderne kunst. Det var påmeld 15 deltakarar som kvar hadde fått avmerkt 12 minutt i programmet. Ein av deltakarane likna svært på Peer Gynt. Han kom ridande på ein kvit hest som fekk den tvilsame gleden det måtte vera for eit rasedyr å høyra heile

konserteren. Til slutt tok Peer Gynt fram ein kvitmåla tresko som skulle passa til Solveig. Det viste seg at skoen berre passa på foten til kulturminister **Signe Kivi**. Henne tok så Peer med seg og reid bort i den lyse sommarnatta. Då var gangaren truleg nærmast i sukkerrus etter at Mark Soosaar og dottera Merie hadde föra han med sukkerbiter i fleire timar for å få han til å roa seg.

Førstepremien på NOK 25 000 vart for første gong delt. Vinnarane var ensembla Dessert Time og Dagö. I tillegg vart det gitt to overraskingspremier på EEK 5 000 og to spesialpremier. Blant jury-medlemmene var presidentkandidat Peeter Tulviste. Arrangementet vart vist på stor-skjerm og i fjernsynet. At Grieg og *Peer Gynt* var temaet, er endå eit vitnemål om det nære sambandet mellom norsk og estisk kultur. (Olav L. Moe)

a-ha

I førre nummer gløymde me å nemna at det norske bandet a-ha med Magne Furuholmen, Morten Harket og Paul Wak-taar hadde konsert i Linnahall i Tallinn 21. mars. Dei fekk mykje omtale i estisk presse og andre medium. Fansen hadde råd til å betala billettane endå om prisen låg på EEK 350–575. (olm)

Æresbevisning

Åge Korneliussen er blitt tildelt en æresbevisning av Põltsamaa kommune for sin mangeårige innsats for korpsmusikk og avholdelse av kurs. Korneliussen er rektor ved Ski kommunale Musikk-skole og har i mange år vært en ypperlig kontaktperson mellom Norge og Estland. Norsk-estisk forening tar sikte på at Korneliussen vil fortelle mer om estisk musikk-liv ved en senere anledning. Estlands-nytt gratulerer hjerteligst. (IOI)

Fra Norges musikkhøgskole til operaen i Tallinn

Mandag 11. juni ble en stor dag for den 25-årige estiske musiker **Ann Õun**. Hun avholdt da sin eksamenkonsert på fløyte. Med dette fullførte hun det 4-årige studiet sitt ved Norges musikkhøgskole og ble cand. mag. i musikk.

Det var en sikker, stilig og dyktig eksamenskandidat som sensorer og konsertpublikum fikk oppleve. Konsertprogrammet på halvannen time omfattet flere komponister, bl.a. Vivaldi og Prokofjev. Sammen med medvirkende musikergruppe fra musikkhøgskolen høstet Ann Õun stort bifall for prestasjonene og ble belønnet med en meget god karakter, pluss mange blomster og gaver.

Estlands-nytt var på konserten, og i en samtale etterpå fremhevet Ann at hun var svært fornøyd med undervisningen på musikkhøgskolen og i det hele tatt med oppholdet i Norge der hun nå har bodd i seks år.

Ann er født og oppvokst i Tallinn. Hun kom til Norge 19 år gammel som elev ved Seljord folkehøgskole. Der fikk hun

næring for musikkinteressen og ble opptatt av norsk kultur og samfunn. I alle år har **Åge Korneliussen**, rektor ved Ski kommunale musikksskole, vært hennes omsorgsfulle og inspirerende støttespiller.

Med sitt åpne vesen og gode humør har Ann vunnet mange venner og fått gode kontakter i Norge. På egen hånd har

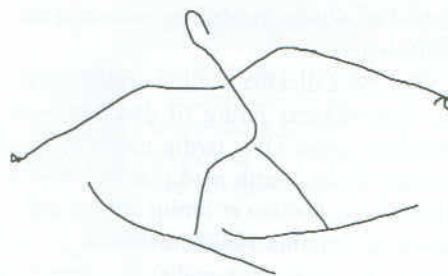
hun lært seg norsk slik at hun ofte har vært benyttet som tolk i forbindelse med norsk-estiske samarbeidstiltak. Hun har også tatt seg tid til å medvirke ved utallige kulturarrangementer, bl.a. på møter i Norsk-estisk forening.

Ann tar nå farvel med Norge og reiser tilbake til Estland der hun er blitt ansatt som solofløytest ved Estlands nasjonalopera i Tallinn. Denne oppgaven gleder hun seg naturligvis veldig til. Hun takker for

seks fine år i Norge og for utallige gode minner fra denne tiden. Estlands-nytt på sin side ønsker henne lykke til med den videre karrieren i hjemlandet. Hun er en flott representant for det unge Estland. (Ivar-Otto Iversen)

Edit-Mai Granhaugen

Idrett

Kalev 100 år

Den mest kjende idrettsklubben i Estland er **Kalev** som 24. mai i år hadde vore verksam i 100 år. Det måtte sjølvsagt feirast, og president **Lennart Meri** stilte som fremste verje for feiringa. Blant markeringane nemner me utgivinga av klubbhistorie i to band, jubileumsvin produsert i Spania, hundre idrettsarrangement rundt omkring i heile landet, utstillingar (fotografi, premiar, frimerke).

Det første arrangementet var ei internasjonal lynsjakktturnering 5.-7. januar. Den var samtidig vigd minnet om den store **Paul Keres**. Avslutninga blir ei symjetevling i desember. Over tretti arrangement var lagde til perioden 25.6.-1.7.

Mange nordmenn som har dansa sjølve eller sett på folkedans i Tallinn, har vore innom Kalev stadion som ligg sentralt til i byen. (Det heitte rett nok Komsomol stadion ved opninga i 1955.) Stadion fekk nytt dekke til jubileumsfesten, og med plass til 11 500 tilskodarar er dette framleis den største arenaen i Estland.

I jubileumsåret har Kalev 28 underavdelingar og idrettsskular, 15 380 medlemmer, 3446 elevar på idrettsskulane. Av medlemmene er 44,1 % i aldersgruppa

18 år eller yngre. Det blir drive idrett i 71 ulike greiner. Leiara for Kalev er tidlegare statsminister **Mart Siimann**. Du finn Kalev på adressa www.eestikalev.ee. (Olav L. Moe)

Europamester i judo

Aleksej Budolin, som i Sydney i fjor tok bronse, gikk i mai til topps i EM, klasse 81 kilo. Selv om han ikke kan estisk, erklærte han at han føler seg som ester. Som idrettsfelt er han et positivt forbilde for russiske ungdommer og derfor brukt på plakater i kampanjen mot aids i det nordøstlige Estland.

Den yngre broren, **Dimitri Budolin**, tok samtidig EM-bronse i klassen inntil 90 kilo.

Idrettsstjerne

Korgball er ein av dei viktigaste estiske idrettane, så sjølvsagt har Kalev eit lag som er i toppklasse nasjonalt og ikkje så verst internasjonalt heller. I sommar sikra dessutan laget seg **Martin Müürsepp**, den første estaren som har spela i den amerikanske baskettoppen. Den 207 cm lange Müürsepp vender heim etter to og ein halv sesong som profesjonell i Hellas. Avisene gissar at han har kravd om lag 7-8 millionar EEK per år for å spela i heimlandet. Den største prestasjonen hans for i sommar var å bli teken for promillekjøring med 2,27 ‰ i blodet. Bota vart ekstra stor fordi han i tillegg skjelte ut politifolka.

Estland er kjent for å ha dyktige fektere og store faitere. **Kaido Kaaberma** var et av de fremste medaljehåpa i Sydney, men han ble en av de største skuffelsene. Under EM i Koblenz i juli svingte han kården atskillig sikrere og vendte hjem med bronsemedalje. Fra før hadde han sølvmedalje

fra EM i 1997, bronse fra VM i 1999. Mens han representerte Sovjet, tok han VM-gull i 1991 og bronse i 1990. Beste prestasjon i olympisk sammenheng var en fjerdeplass fra 1992.

Gullmedaljøreren i tikamp fra Sydney, **Erki Nool**, hadde som ett av sine mål å bli den første til å skåre over 9000 poeng. I slutten av mai gikk det toget. Da ble han beseiret i Götz av andremann fra de olympiske leker, tsjekkeren **Roman Šebrle** som skåret 9026 poeng. Nool fikk 8604 som rakk til andreplass. Tsjekkeren var bedre enn Nool i alle de ti øvelsene – til og med i stav og spyd som har vært to av esterens sterkeste kort.

Hva skulle så Erki Nool strekke seg etter? Verdensmesterskapet i Edmonton? Ja, han strakte seg godt og tok sølvmedalje og satte ny estisk rekord: 8 815. Den som strakte seg enda mer, var **Tomas Dvorak** fra Tsjekkia som tok sitt tredje VM-gull, denne gang med 8 902 poeng. Erki Nool gjorde en flott innsats, men var skuffet over resultatene sine i lengdesprang og stav. Også i diskos og spyd kunne han gjerne hatt litt bedre klaff.

Nordmannen **Benjamin Jensen** havnet på 14. plass i den samme konkurransen, 8 090 poeng. Han var likevel den som fulgte Nool lengst i stavkonkurransen. Nool oppnådde høyden 540 og Jensen 530.

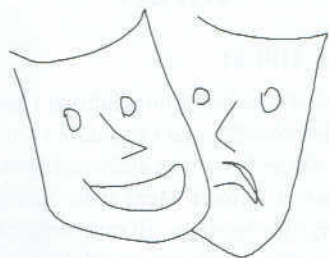
Fotball

Estland har gjort det skarpt i fotball i det siste. I VM-kvalifiseringene på forsommeren spilte de uavgjort mot Irland og var ti minutter fra sensasjon mot Nederland der de ledet 2-1 for til slutt å tape 2-4. Den kampen må ha vært spesielt interessant for treneren, **Arno Pijpers**, som er nederlen-

der. Han må være en faitertype, for han har gått inn for å lære seg estisk og har satt forbud mot både engelsk og russisk på fotballbanen.

Det nye Lilleküla stadion sentralt i Tallinn ble akkurat ferdig til den første av disse kampene. Dvs. ferdig nok til at den kunne bli tatt i bruk med plass til nesten 10 000. Når stadion er ferdig utbygd neste år, vil den romme 15 000 tilskuere.

Teater

Putin-prisen

Hvem har ikke hørt om Leninprisen og Stalinprisen. Nå heter toppmannen i Kreml Putin. Og den estiske regissøren **Elmo Nüganen** fikk i juni i år av Putin tildelt den statlige kulturprisen for Tom Stoppards *Arkadia* på et teater i St. Petersburg. Ved prisoverrøkkelsen takket Nüganen på russisk, men han passet på å understreke at han er ester fra Estland, og sørget for at både Putin og de andre tilstedeværende fikk en liten smakebit på det estiske språket.

Ballett

Estaren **Teet Kask** dansar i den norske nasjonalballetten i Oslo. I mars sette han opp forestillinga *Shadowgraph* på teateret Black Box. Saman med andre nordiske kollegaer, dansa også estaren **Andrus Laur** på Black Box

Kort sagt

Nattdronninga i botanisk hage i Tallinn sette ny rekord i slutten av juni. Kaktusen slo denne gongen ut 14 blommar mot 11 som tidlegare besteresultat.

På ølfestivalen Öllesummer i Tallinn 4.-8. juli kunne ein i år få smaka på 100 ølsortar. Halvliteren kosta gjennomsnittleg 20-25 EEK, dei billegaste berre 10 EEK.

Statistiske opplysninger for 2000 forteller at 67,9 % av befolkningen i Estland var estere, 25,6 % russere, 2,1 % ukrainere, 1,2 % hviterussere, 0,9 % finner, 1,7 % andre.

Byen Narva har 80 000 innbyggjarar. Av desse er 3 000 etniske estarar, men 40 % av innbyggjarane har estisk statsborgarskap, 30 % er russiske statsborgarar, og 30 % er utan statsborgarskap i noko land.

I estiske fengsel er det flest rusarar blant fangane: 1564 mot 1372 estarar, og 181 frå andre delar av den tidlegare Sovjetunionen. (EPL 29.6.2001)

Det var i 2000 ein reduksjon i brennevinssalet på nesten 1,5 mill. liter, dvs. at kvar estar i gjennomsnitt drakk ein liter mindre enn året før. Eller kanskje det var dei finske vodka-turistane som svikta??

Vinsalet i Estland viste i 2000 ein oppgang på 12,5 % sam-

menlikna med føregåande år.

Liberaldemokraten Lembit Öpik, barnebarn av den verdskjende estiske astronomen Ernst Öpik, vart i juni attvald til det britiske parlamentet.

Meiningsmålingane viste katastrofalt låg oppslutning om EU i april, berre 35 % av dei røysteføre. Etter den estiske sigeren i Grand prix vart estarane meir europeiske og talet vart plutsleg 44 % i mai. I juli passerte det 50 %.

Sverige med 37 % og Finland med 27 % er utan samalikning dei største utanlandske investorane i Estland. På delt tredjeplass kjem USA og Nederland med 5 %, på delt femteplass Danmark og Noreg med 4 %.

Heile 3,3 millionar turistar vitja Estland i år 2000. Dei la etter seg EEK 11 milliardar.

Gjennomsnittslønna i Estland var 1994 ca. EEK 532. I første del av 2001 var ho nesten tido-bla til EEK 5 100. Sjølv sagt har prisane stige i same takt. Det estiske prisnivået er nå om lag halvparten av det finske.

Med det nye sjølvstendet braut produksjonen saman i Estland. Først no – ti år etter – har landet nådd same produksjonsnivå som det hadde på slutten av sovjetperioden.

Løsning kryssord

AMBAS- SADOR	P	UT- ROP	TØRKE UTTAGE	S	A	ISPRÅK- BOK FORF.	V	STERK KNOLL	S	PARTI- LEDER	T
↓	P	E	E	P	J	A	H	I	L	O	↑
SITTE PÅ HEST	R	I	↓	A	V	MALEB- BETEN- KE SEG	K	Ø	L	E	R
↓	K	A	P	L	I	N	S	K	I	↓	A
FOR- FATTER	↓	P	STØTE UT LUFT	E	FOLK SOM VENTER	K	Ø	H	E	S	T
NORSK KUNST- LØPER	↓	H	E	N	I	E	ER NØDT	L	S	T	ALL
↓	D	Y	P	B	L	E	M	E	S	T	E
AV- GRUNN SETE	↓	S	E	S	S	SKRE- KET	A	V	A	R	K
↓	R	E	I	R	N	E	F	L	E	D	E
FUGLE- BOLIG	↓	S	A	L	D	R	O	R	G	L	E
VM- VINNER	↓	V	E	E	R	P	A	L	U	V	A
↓	N	I	I	T	A	S	I	N	D	E	R
DIK- TER	↓	N	I	I	T	A	S	I	N	D	E

unipub
forlag

kr 289,-
ISBN 82-7477-055-2

Juhan Tuldava

Lærebok i estisk

Dette er den første fyldige innføring i det estiske språk tilrettelagt for norskspråklige. **Lærebok i estisk** er skrevet for innlæring av estisk på forskjellig nivå. Det gjør den anvendelig, både for de som ønsker å plukke opp enkelte elementer og for de som ønsker en grunnleggende kunnskap om det estiske språk. Boka egner seg både for selvstudium og for bruk på lærerbaserte kurs.

Boka fåes kjøpt hos Gnist.Akademika

telefon: 2285 3030 • telefaks: 2285 3039 • e-post: Gnist.Akademika@sio.uio.no

Kryssord

ÅRETS ESTL- VENN	KVINNE- NAVN MINIS- TER	YTRED VAND- RET	LOV- ORD	FAR- BREGD GATE	PRISER GRA- FIKER
NASJ- FOR- SAMLING					BYGE
			BY I NORD	SLIT NOOL	
ANBE- FALE				LUKTE ORGA- NET	VANN- KILDE
SYNGE	↓	PRESIA- KANDID			HOVED- STAD
SMILE STANG PÅ BÅT	↓	BY I ØST			
↓		LIKE		GRESK ØY	PAR
FORF. 1904- 1970	TONE PREP- SISJON	ORDBOK FOR TOR OG ODIN		OPP- DRETT	
BRUKE ØYNENE	↓			VIRKE- LIG	
↓	TIDL. SENDE MANN FORF.				DAL- SIDE NORSK DIKTER
SANGER DRIKK				HUS- DYR	DU OG JEG NABOER
	DE BOR I BAL- TIKUM	LIKE	↓	EPI- DEMI	
↓					LYRI- KER 1914-69

Her kommer ny kryssord fra Laurits Killingbergtrø som estlandsvenner kan bryne seg på. Løsningen bringer vi i neste nummer

Adresser og telefonnummer

Frå 1. august 2000 vart det innført nye prefiks for telefonering. Desse skal ein vera merksam på om ein 1) ringjer ut av Estland, 2) ringjer rikstelefon innanfor Estland, eller om ein 3) ringjer frå mobiltelefon til estisk mobiltelefon.

For dei som ringjer frå utlandet til Estland, er alt som før. Når ein nyttar det vanlege telefonettet og ringjer til Estland frå Noreg, skal ein først tasta 00 372. Så legg ein til innanlandsk estisk retningsnummer. Til slutt abonnentnummer.

Kort til telefonautomaten får du i alle kioskar og i ulike prisklassar frå EEK 30 og oppover.

Når ein ringjer frå Estland til Noreg, skal ein først tasta 00 47 og deretter det norske abonnentnummeret på åtte siffer. Når ein ringjer rikstelefon innanfor Estland, skal ein først tasta 0 og deretter innanlandsk retningsnummer, så abonnentnummer.

Med mobiltelefon startar ein med +47 og deretter abonnentnummeret. Ringjer ein til nummer i Estland, tek ein først det estiske prefikset +372. Ringjer ein til ein annan mobiltelefon i Estland, skal ein tasta +372 50 (Eesti mobil telefon) eller +372 55 (Q GSM) eller +372 56 (radiolinja) og så abonnentnummeret. Estlands-nytt tek ikkje ansvar for eventuelle feil. (TF)

I Estland:

Kgl. Norsk Ambassade (Norra saatkond),
Harju 6, EE 15054 Tallinn, tlf. 6-271 000,
faks 6-271 001, e-post: noram@uninet.ee.
Ambassadør: Per Kristian Pedersen.

Nordisk ministerråds informasjonskon-
tor (Põhjamaade ministrite nõukogu
infobüroo), Lai 29, EE 10133 Tallinn,
tlf. 6-273 100, faks 6-273 110,
e-post: info@nmr.ee. www.nmr.ee

Nordisk ministerråds informasjonskon-
tor (Põhjamaade ministrite nõukogu
infobüroo), Raekoja plats 8, EE 51004
Tartu, tlf. 7-433 944,
e-post: madis@nmr.ee.

Eesti instituut, Suur-Karja 14, Postkast
3469, EE 10140 Tallinn, tlf. 6-314 355,
faks 6-314 356,
e-post: einst@einst.ee.

Eesti-Norra Selts (Estisk-norsk foreining),
leiar Eha Vain. Adresse, telefonnummer,
faks og e-post som for Nordisk ministerråds
informasjonskontor i Tallinn.

Tartu norra selts (Norsklaget i Tartu),
lagsleiar Gennadi Jagomägi, tlf. +372
52 88 964 adresse som for Nordisk
ministerråds informasjonskontor i Tartu.

Bjørnson-klubben, leiar Krista Sürje,

I Noreg:

Estlands ambassade, Parkveien 51, 0256
Oslo, tlf. 22 54 00 70, faks 22 54 00 71,
residens: Oscarsgate 26 B, 0244 Oslo.
Ambassadør: Peep Jahilo.

Estlands æreskonsul i Bergen, Tor Øystein
Enge, tlf. 55 21 54 00, faks 55 21 54 25, For-
tunen 1, Pb. 1124 Sentrum, 5809 Bergen.

Estlands æreskonsul i Trondheim, Trond
Bernhard Brekke, tlf. 73 80 21 50, faks
73 80 21 60, Schultzgata 1, 7013 Trond-
heim

Eesti Selts Norras (Det estiske selskap i
Norge). Leiar: Orvika Rosnes,
tlf. 22 38 11 26,
e-post: eesti.selts@oslo.online.no.

Estlandsforeningen i Rogaland, Post-
boks 581, 4001 Stavanger. Leiar: Torild
Ånestad, tlf 51 5687 64, faks 51 53 00 79.

Estlandsforeningen i Midt-Norge. Leiar:
Ann-Elin Slettahjell, Presteboligen, 7074
Spongdaal, tlf. 72 83 55 94.

Foreningen Norden, Harbitzalleen 24,
0275 Oslo, tlf 22 51 67 60.

Õismae tee 10/56, 13511 Tallinn, tlf./faks:
+372 6 578 572, mob.+372 56 52 624
e-post: krista@eki.ee, hille.lepp@mfa.ee

Lydkassett til Lærebok i estisk

Kassetten, er på 2x30 minutter, den inneholder lesetekster og uttrykk fra de 12 første kapitlene i læreboka. Det høres ikke mye ut når boka har 40 kapitler, men vi kan garantere at allerede de tolv første kapitlene gir elevene arbeid en god stund.

Mens læreboka kan bestilles i hvilken som helst bokhandel, kan kassetten bare bestilles fra foreningen. Prisen er kr 80 per kassett for medlemmer, kr 100 for ikke-medlemmer. Vi håper at de språkinteresserte i størst mulig utstrekning hjelper hverandre med å kopiere kassetten og derved sparer foreningen for arbeid. Du kan bestille ekstra omslag til dine selvlagede kassettkopier, så det er bare å brette og legge inn. Bestiller du ekstra kassettomslag samtidig med lydkassetten, koster de kr 5 per omslag. Ved seinere bestilling av bare omslag kommer i tillegg til omslagsprisen ekspedisjons- og portogebyr på kr 10 per sending.

Else-Jannike Kuum tar imot bestillingene dine på kasset-
ter og omslag, se s. 2 for adresse og telefonnummer.

Estonia on the Internet

Store mengder informasjon om Estland er tilgjengelig på Internet. Mye nyttig bl.a. for reisende. En fylldig samling linker finner du på adressen (utdrag under):

<http://www.vm.ee/eng/sites/index.html>

This list provides some links to key English language sites about Estonia. According to RIPE (an organisation that monitors the growth of the Internet) Estonia remains the leading country for internet connections per capita among the associate members of the European Union. Estonia is not only the leading country in Eastern and Central Europe but ranks ahead of Belgium, France, Spain, Italy, Portugal and Greece in the number of internet connections per capita in Europe.

Government:

Ministry of Foreign Affairs: <http://www.vm.ee>

This web site offers nearly all information released by the Ministry's Press and Information Department. Weekly news summaries, information sheets, press releases, as well as consular information, coming events calendar and links to other governmental institutions.

Office of the President: <http://www.president.ee/> Information concerning the Presidency, such as press releases, statements, schedule and speeches can be found here. A biography of the President and his family can also be found, as well as the history of the office and the residence of the President at Kadriorg.

The Parliament of Estonia, Riigikogu: <http://www.riigikogu.ee> Information on the Riigikogu members, factions, committees and Chancellery, as well as legal acts regulating activities of the parliament.

Husk medlemsmøtet i Norsk-estisk forening 9. januar 2002 kl.18.00 Foreningen Nordens lokaler, Harbitzallen 24

Årsmøtet i Norsk-estisk forening avvikles i løpet av mars 2002. Forslag fra medlemmene må være styret i hende innen utgangen av januar. Innkalling med dagsorden sendes 3 uker før årsmøtet.

Kontingenter for Norsk-estisk-forening

Hovedmedlem: kr.200,-

Studenter og pensjonister kr.100,-

Bedrift foreninger kr.300,-

Familiemedlem: kr. 50,-, nytt fra i år.

Fyll ut fullt navn på betalingsgiroen slik at vi vet hvilket medlem som betaler. Vi har 20 anonyme innbetalinger, kan en av dem være din? Har du fått uberettiget purring, ta kontakt med kassereren.

NATO-medlemsskap

Fra side 1 Dagane 2.-3. september vitja Vladimir Putin Finland. Han møtte gamle venner frå tida då han var ein av toppmennene i St. Petersburg. Den finske presidenten, Tarja Halonen, skapte ein gemyttleg atmosfære der Putin forsikra at han ikkje såg nokon grunn til at dei baltiske landa skulle gå inn i Nato, ettersom ingen fare trugar frå nokon kant. Men, sa han, det er opp til dei tre landa sjølve å ta avgjerda. President Halonen sa det same: dei tre landa bestemmer sjølve. Og plutselig var europeisk historie inne i ein ny fase. No ser det ut til å vera berre eit

tidsspørsmål når det skjer. Ein kan tenkja seg to årsaker til at Putin ikkje lenger hadde Nato-innvendingar. Han hadde kanskje innsett at Russland ikkje ville greia å hindra baltisk medlemskap, og då ville den russiske motstanden samtidig vli eit nederlag, så best å visa storsinn. Samtidig har Putin fått ny låt i ei anna pipe: rus-sarane i Baltikum må få same behandling som minoritetar får rundt om i dei nordiske landa. Mange vil nok meina at det har litt å seia at den historiske bakgrunnen for minoritetane i Baltikum og i Norden elles er heilt ulike. (olm 10.7. og 5.9.2001)

Norsk-estisk forening selger ut restopplaget av Varulven og andre estlandske eventyr

Norsk barneblads forlag, 1982.

Du får kjøpt boka ved henvendelse til foreningen.

Prisen er kr. 50,- + porto.

Kohvikuõhtu

Iga kuu esimesel kolmapäeval kell 18.00 on Eesti Seltsi

kohvikuõhtu iiri pubis

The Kilkenny Inn (Øvre Slottsgata 20, Oslo).

NB! Uus aeg ja uus koht!

e-mail: estiselts@oslo.online.no

ESTERE GJENNOM TIDENE

er historien om et tappert nordisk nabofolk og om deres arealmessig lille land - republikken Estland - som for de fleste nordmenn er ganske ukjent.

Esteren Valev Kruusalu har sammenfattet originalutgaven på Esperanto, som så er blitt oversatt til norsk av Per Johan Krogstie.

Det er et håp at den norskspråklige utgaven kan komme ut på eget forlag innen 15. desember d.å. Manuskriptet er trykningsklart, og det vil bli en pent innbundet og rikt illustrert bok på ca 100 sider i format A5.

Om planen skal kunne realiseres, må et minsteantall av 300 bøker forutbetales snarest, og senest 1. november d.å.

Pris pr bok, tilsendt ca 15. desember d.å. er kr. 250.-

Beløpet bes innbetalt til bankgirokonto; 1800.13.39717

Per Johan Krogstie, Postboks 126, 2341 Løten.

Telefonnr: 62 59 06 95 Fax nr. 62 59 07 98 E-post: pkrogsti@c2i.net

Skulle det vise seg at boken ikke kan gis ut grunnet for få forutbetalinger, blir mottatte beløp tilbakebetalt innen utgangen av dette året.

I det jeg håper at riktig mange ønsker at denne bok skal bli utgitt, takker jeg på forhånd for god forståelse og for forutbetalte bestillinger.

Med vennlig hilsen Per Johan Krogstie

14. juni 1941

I sommer var det 60 år siden Sovjet slo til i alle de baltiske land og i løpet av en eneste natt arresterte og deporterte en stor del av befolkningen. Fra Estland ble ca. 10 000 mennesker sendt til områdene omkring Kirov og Novosibirsk. Russerne slo til mot de intellektuelle, kunstnerne, embetsmenn og tjenestemenn.

Siden fulgte andre deportasjoner, her følger en oversikt over noen av dem: Den største kom i mars 1949 og gikk fortrinnsvis ut over landsbefolkningen. Om lag 21 000 mennesker ble deportert til områdene omkring Omsk, Novosibirsk, Irkutsk, Krasnojarsk, Kemerovo, Karaganda, Tomsk, Magadan, Habarovsk, Jakutia og Komi.

I mai ble det deportert 1 500 mennesker

fra Petser-distriktet og Narva. Om lag 400 tyskere ble 15. august 1945 sendt til Perm-området. Første april 1951 ble 280 jehovas vitner skyssset i vei til Novosibirsk-området. Mange av de deporterte døde på

veien, i arbeidsleirer eller på annen måte. Med dommer på inntil 25 år var det lite håp om noen gang å se fedrelandet igjen, så det var vanlig at esterne stiftet familie og slo seg ned på det nye stedet. Etter Stalins død i 1953 ble det mulig for mange å vende hjem igjen og en regner med at det i Estland fortsatt lever ca. 15 000 mennesker som har vært offer for deportasjonene.

En av disse er president Lennart Meri som ble deportert med familien 12 år gammel. I vår satte han seg fore å reise (fortsetter s.3)

På jernbanen ble de deporterte brakt vekk fra hjemlandet. Det ble utgitt bøker med med navnelister og korte biografiske opplysninger om de deporterte etter at Estland igjen ble fritt. Boken over er fra Halliste kirkesogn.

Norsk-estisk forening (Norra-estli ühing)

Leder: **Martin Killi**, Gamleveien 27 a, 1406 Ski, tlf. 64 87 01 13.
Henvendelser om medlemsskap til: **Iver Berg-Olsen**,
Søndre Holter, 1440 Drøbak, tlf. 64 93 53 05.
Annonseansvarlig, boksalg **Arne U. Sandvig**,
Enger, 1860 Trøgstad, tlf. 69 82 66 13.
NEF postgirokonto 0540 084 5486